Biblijot. Jagiellońska
Kraków
Św. Anny 14

№ 38 • פרייז 20 גראשען • „CZENSTOCHOWER CAJTUNG"

טשענסטאכאווער צייטונג

אבאנמענט-פרייז פאר 3 מאנאט 2 זלאטי-שטאט
אין הויז 2.50 זלאטי
אין אויסלאנד 3 זלאטי.
רעדאקציע און אדמיניסטראציע
ווארשעווסקע אלעע 5 — טעלעפאן 201
אבאנמענט-פרייז פאר 3 מאנאט 2 זלאטי
אין הויז 2.50 זלאטי
אין אויסלאנד 3 זלאטי.
CZĘSTOCHOWA, ALEJA 5. TELEFON 201.
Piątek d. 21 września 1934 — ליכט-צינדען 5.24 — פרייטאג פ' האזינו י"ב תשרי תרצ"ה.

וויעלון! כל הקורם זכה!
איילט אייך צום גליק, דען די צייט איז קורץ!
לאָסען אין א בעגרעניצטער צאָהל צו בעקומען אין דער מולדיגער און איינציגער אין וויעלון קאָלעקטור
וואו עס פאַלען די גרעסטע געווינסען,
אין דער קאָלעקטור פון
א. ארענדאָרפשיק
וויעלון, באָריטש 11.
פערצענערט נישט! די צאהל לאָסען איז בעגרעניצט!

אכטונג וויעלון!
צו די ביליגסטע פרייזען צו בעקומען די בעסטע
זשאַרובקעס ווי אויך **באַטעריעס**
צו טאשען-לעמפלעך און ראדיאָ'ס נאָר ביי
אברהם פאַקולאַ
וויעלון, פלאַץ לעגיאָנוב 10.

דר. מעד.
י. ליפינסקי
האָט זיך איבערגעצויגען
2-טע אַלעע 24, פראָנט
טעלעפאָן 24-97
נעמט אָן אין אינערליכע קראַנקהייטען
טעגליך פון 3—6 נאכמיטאג.

JADWIGA FAJGE
wznowiła lekcje
GRY SKRZYPCOWEJ.
ul. Waszyngtona (d. Jasna) 20.

Lekarze-Dentyści
Bemowa i R. Epsteinowa
przyjmują
Nowy Rynek № 12
w godzinach 9—1 i 3—7.

פאַרבערעי און כעמישע ווערקשטעט
„BENETA"
בערעק יאָסעלעוויטש № 11
(נעבען איבער דעם געוועלב פון דער קאָפּעלושאַרניע)
אונטער דער לייטונג פון אַנ'אבסאָלוועט פון
דער כעמישער אינדוסטריע • שולע אין וואַרשע.
100 פראָצ. גאַראַנטיע פאַר גוטער אויספיהרונג.

Koleżance HALINIE MENDLÓWNIE
z powodu śmierci Jej Matki
b. p. LUDKI
wyrazy głębokiego współczucia składa
Hanka Frankówna.

דער פאַמיליע מענדעל
צוליעב'ן טויט פון זייער ליעבער פרוי און מוטער
נ"ע **לודקאַ**
אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.
דאַדעק און מיכאל רוזשעוויטש.

דער פאַמיליע סעצעמסקי
צוליעב'ן טויט פון זייער מאַן און פאָטער
נ"ע **יעקב**
מיין טיעפסטען מיטגעפיהל.
דוד פיליפאָוויטש.

בעקאַנטמאַכונג.
דעם 1 שערפיען ד. י. איז געעפענט געוואָרען
א הורט=סקלאַד פון טאַפּעטען
פאַרבען און אַלערליי **מאָלער-אַרטיקלען** א. ד. פ.
S. GOSTYŃSKI
Częstochowa, Piłsudskiego 29, tel. 10-45
און עמפפעהלט אַלע סחורות
צו גענויע פאַבריקס-פרייזען.

Uwaga! Wieluń i okolica!
CEBULĘ ŻYTAWSKĄ b. ładną
sprzedaje hurtowo i detalicznie. — Zwracać się do majątku Tarzeniec poczta Domanin pod Kępnem WKP.
Tel. Doruchów № 1.

Zatwierdzone przez Ministerstwo W. R. i O. P. za № 2090/218
Roczne kursy handlowe i półroczne buchalteryjne
z uwzględnieniem nauki o skarbowości pod kierown. **R. GERMAN-SZUMACHEROWEJ** rozpoczęły na rok szkolny 1934-35 przyjmowanie zapisów kandydatów (ek).
Kończącym wydaje się świadectwa.
Słuchaczom po ukończeniu Kursów z wynikiem dobrym zapewnia się praktykę. KANCELARJA: ul. DĄBROWSKIEGO № 11 mieszk. 5, front, II-gie piętro, telef. 22-75.
SŁUCHACZOM PRZYSŁUGUJĄ ZNIŻKI KOLEJOWE.
Tamże I-sza szkoła pisania na maszynach.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון דער **פאַמיליע שווידערסקי**
צוליעב'ן טויט פון זייער ליעבע טאָכטער
נ"ע **לודקאַ מענדעל**
און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל
פערוואַלטונג פון בעקער און צוקער-בעקער צעך
אין טשענסטאָכאָוו.

Z powodu przedwczesnego zgonu
bł. p. LUDKI MENDEL
wyrażają Rodzinie szczere współczucie
Kierowniczka i Grono Nauczycielskie
Szkoły Zofji Wajnsztokówny w Częstochowie.

Kochanemu JURKOWI MENDEL z powodu śmierci Jego
bł. p. MATKI
gorąco współczują
Wychowawczyni, koleżanki i koledzy kl. 2 i 3
Szkoły Zofji Wajnsztokówny w Częstochowie.

Bierzemy udział w smutku naszej koleżanki HALINY MENDLÓWNY oraz Rodziny z powodu zgonu Ich matki
b. p. LUDKI
i wyrażamy nasze szczere współczucie
Uczniowie i uczenice I i II Gimnazjalnej
Gimnazjum D ra F. Axera w Częstochowie.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון ה' **ליפמאַן מענדעל און פאַמיליע**
צוליעב'ן טויט פון זייער ליעבער פרוי און מוטער
נ"ע **לודקאַ**
און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.
משה גאָלדבערג און פרוי, **מרדכי הערמאַן** און פרוי,
זלמן ווינדמאַן און פרוי.

בעקאַנטמאַכונג.
איך מאַך בעקאַנט די ג. קליענטען, אז פון זונטאָג, דעם 9 ווישעשען ד. י.
איז געעפענט געוואָרען
Magazyn Mód P. F. „Jadwiga"
II-ga Aleja 30, w podwórzu.
איך עמפפעהל זיך דער ג. קונדשאַפט מיט די נייעסטע מאָדעלען און
צו זעהר צוגענגליכע פרייזען.
מיט אכטונג י. גאָנשעראָוויטש, אַלעע 30

Pierwszorzędna Pracownia Kuśnierska
S. A. BIRNBAUM
I-sza Aleja № 3, w podwórzu
przyjmuje na nadchodzący sezon
wszelkie roboty kuśnierskie
po cenach zniżonych.
S. A. Birnbaum, Aleja № 3.

אַלגעמיינע אַרבייטער ביבליאָטעק
איז איבערגעטראָגען געוואָרען אין
א נייעם לאָקאַל 1=טע אַלעע 10, פראָנט
טעטיג יעדען טאָג פון 6 ביז 9 אָוועגד און שבת פון 5 ביז 8.
א גרויסער אויסוואַהל פון די נייעסטע און בעסטע יודישע
און פוילישע ביכער פון וויסענשאַפט און בעלעטריסטיק.
פאַר דער בעקוועמליכקייט פון די לייענער, ווערען די נייעסטע ערשיגענע
ביכער צוגעקויפט צו עטליכע עקזעמפלאַרען. — נייעסטע קאַטאַלאָגען.
אָהן קויציע! — נאָר 50 גראָשען חודש-אָבאָנאָמענט!

מיר נעמען אָנטייל אין צער פון דער **פאַמיליע סעצעמסקי**
צום טויט פון זייער מאַן און פאָטער, אונזער לאַנגיעהריגער מיטגליד
נ"ע **יעקב**
און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.
פערוואַלטונג פון קליינהענדלער-פעראיין
בערקאַ יאָסעלעוויטשאַ 9.

דער פרוי **גוטמאַן**, פאַמיליעס: **פראָווער** און **קאַפּלאַן**
צוליעב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער ליעבע שוועסטער, פרוי און טאָכטער
נ"ע **שרה פראָווער**
דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.
פאַמיליע שעפטעל.

Wyrazy szczerego współczucia koleżance **Geni Prawer**
z powodu zgonu
b. p. MATKI Jej
składa
Klasa VI pow.
Gimn. T-wa Żyd. Szkół Śr. i Pow.

חגנו משתתפים בצערה של **משפחת קפלן** ובפרט ידידינו היקר מר **לייביל** נ"י
במות עליהם בתה ואחותם היקרה
נ"ע שרה פראָווער
בתוך שאר אבצ"י תנחמו ולא ישמע עוד שוד ושבר בביתכם.
עקיבא פוגל, ישעי' לאַדוי, מרדכי
באָרזשיקאָווסקי ומרדכי באומבערג.

בעטייליגט זיך אין דיזער גרויסער זאַך.

מיט אַ פּאָר חדשים צוריק, ווען מען האָט אָנגעהויבען צו רעדען וועגען איבערבויען דאָס אַלטע בית-המדרש האָבען אַ סך געצויגען מיט די פּלייצעס: אין דער איצטיגער צייט בויען? פון וועלכע געלדער? און איבערהויפּט, צי וועט מען עס קאָנען דערגרייכען? די איניציאַטאָרען האָבען אפשר ביי זיך אין האַרצען אויך געצווייפעלט, צי זייער אונטערנעהמונג וועט געקרוינט ווערען מיט ערפאָלג, דאָך אָבער האָבען זיי געטהון ס׳זייעריגע, זיי האָבען געזאַמעלט געלדער און געלייגט דעם גרונד-שטיין.

ס׳פערשטעהט זיך, אַז דאָס איז זיי נישט אַזוי לייכט אָנגעקומען, ווארים מען האָט לעצטענס צוגעוואוינט די טשענסטאָכאָווער יודען נישט צו געבען קיין געלד, צי דאָס איז אין דער הינזיכט פון שטאָט אָדער בנוגע אויפבויען אינסטיטוציעס.

די איניציאַטאָרען אָבער האָבען ווייטער געטהון ס׳זייעריגע, זיי האָבען געמאָהנט, ביי וועמען עס איז זיי לייכטער אָנגעקומען און ביי וועמען שווערער, אָבער אַ טייל געלד און מאַטעריאַלען האָט מען דאָך צוזאַמענגענומען און — מען האָט זיך געשטעלט ענערגיש בויען.

איצט שטעהט אַ ריזיגע געביידע, וועלכע קוקט מאַיעסטעטיש אין גאַס אַריין און ווערט בעוואונדערט פון אַלע, וועלכע עס קומט אויס צו זעהען דעם פּרעכטיגען בנין.

ווי אַזוי און פון וואנען האָבען זיי דאָך גענומען געלד? — דאָס איז די פראַגע, וועלכע ליגט ביי אַלעמען אויף די ליפּען און קאָנען קיין ענטפער נישט בעקומען. און עס איז ווירקליך נישט צו פערשטעהן, ווי אַזוי האָט מען געוואגט צוצוטרעטען לכתחילה צו אַזאַ בנין אָהן אַ גראָשען געלד אין טאַש?!

דאָס בעווייזט אָבער און בעשטעטיגט דעם כלל, אַז: אין לך דבר העומד בפני הרצון, אַז קיין זאַך איז נישט שטאַרקער פון ווילען. זענען נאָר פערהאַן מענשען מיט אַ שטאַרקען ווילען, קאָנען זיי אַלץ אויספיהרען. און דאָס מוז מען זאָגען צום שבח פון קאָמיטעט-מיט די ה״ה משה אַש און הענריק אין שלמה שפּאַלטען אין דער שפּיץ, וועלכע שטעלען זיך נישט אָב פאַר קיין אַך און טהון זייער אַרבייט בשלימות.

פון גאַרנישט, פון געצעהלטע, געזאַמעלטע גראָשענס ווערט אויפגעשטעלט דער בנין, וואָס וועט זיין אַ וואונדער לדורות.

נאָך נישט אַלץ אָבער איז שוין פערהאַן. עס פעהלט נאָך פולקאָם אויסצופערטיגען דאָס גרויסע ווערק, וואָס רופט זיך בית-המדרש און ס׳איז דער חוב פון די טשענסטאָכאָווער יודען, וועלכע האָבען נאָך נישט בייגעשטייערט זייערע גראָשענס אויף דעם צוועק, אַז זיי זאָלען עס תיכף טהון, כדי זייערע נעמען זאָלען אויך פעראייביגט ווערען לדורות, אַז זיי האָבען זיך אויך בעטייליגט צוזאַמען מיט׳ן כלל-ישראל אין דער גרויסער היסטאָרישער אַרבייט, וואָס איז געשאַפען געוואָרען אין די יאָהרען תרצ״ד—ה.

די ענערגיע און מיה פון די קאָמיטעט-לייט איז ווירקליך נישט אָבצושאַצען, מען דאַרף זיי אָבער מיטהעלפען כדי זיי זאָלען נישט בלייבען איינזאַם אין זייער גרויסער הערליכער אַרבייט.

מען מוז אויך ביי דער געלעגענהייט זיך אַרויסזאָגען מיט יראת הכבוד און מיט׳ן גרעסטען דרך-ארץ פאַר׳ן געעהרטען רב, וועלכער נעמט פון דער ערשטער מינוט אַנ׳אַקטיווען אַנטייל אין בית-המדרש-בוי און בעטייליגט זיך פערזענליך אין די זאַמלונגען, כדי צו דערפיהרען די זאַך צו איהר ציעל.

אַ הערליכער בנין, אַ גראַנדיעזע אינסטיטוציע ווערט אויפגעשטעלט פאַר דעם יודישען טשענסטאָכאָוו און דער חוב פון אַלע טשענסטאָכאָווער יודען איז זיך צו בעטייליגען, צו נעמען אַנטייל אין דער בעשטייערונג פאַר דער גרויסער זאַך.

ש.

מאכלים מוזען זיין פריש —
מאַרגאַרין **מנורה** איז תמיד פריש.

קאָפּיל לייזעראָוויטש, ווייעלון.

עס קומט אַ נייע עפּאָכע אין דער „התאחדות״-בעוועגונג.

די לעצטע טעג האָבען מיר דורך דער ארץ-ישראל-פרעסע בעקומען פאָלגענדע ידיעה:

אין אויגוסט איז פאָרגעקומען אין תל-אביב די ערשטע פגישה פון די „התאחדות״ חברים פון ארץ-ישראל. אויף דער בעראַטונג איז אויסגעוועהלט געוואָרען אַ צייטווייליגער צענטראַל-קאָמיטעט מיט דעם בעקאַנטען ח׳ יהודה אייגעס בראש, וועלכער האָט די אויפגאַבע: 1) אָנצוקניפּען בעציהונגען מיט דער „התאחדות״-פּאַרטיי אין גלות, 2) שיקען אַ פערטרעטערשאַפט אין דער „הסתדרות״ און אַלע איהרע אינסטיטוציעס, 3) צושטעלען דעם אַרבייטער-צבור אין א״י גענויע אינפאָרמאַציעס וועגען אַלעם, וואָס ס׳קומט פאָר אין גלות, אָהן „צוגאַב-ידיעות״, 4) אינפאָרמירען די פאַרטיי אין גלות וועגען אַלעם, וואָס ס׳קומט פאָר אין א״י, 5) זאָרגען, אַז די עולים פון רכוז ויתקין און „התאחדות״-חברים זאָלען זיך קאָנען איינאָרדנען אויף לאַנד-אַרבייט אין א״י. און נאָך אַלעם האָט דער צענטראַל-קאָמיטעט די אויפגאַבע צוזאַמען מיט דער „התאחדות״-פּאַרטיי אין גלות צוצוהעלפען צו דער אָרגאַניזירונג פון וועלט-פערבאַנד פון „התאחדות״ און צונויפצורופען די אַלוועלטליכע קאָנפערענץ פון „התאחדות״.

די דאָזיגע ידיעות ווירקען אויפוואַכענד, ווי פון אַ בייזען חלום און עס דערמאָנט זיך די מאַרטיראָלאָגיע, וואָס די „התאחדות״ פּאַרטיי האָט געהאַט אויסצושטעהן אין פערלויף פון די לעצטע צוויי יאָהר. עס דערמאָנט זיך וועגען דעם נידערטרעכטיגען קאַמף, וועלכען עס האָבען געגען אונז געפיהרט די לעצטע צוויי יאָהר אונזערע „שותפים״ פון דער „ליגע״, וואו מען האָט אונז אויף דעמאָקראַטישע און סאָציאַליסטישע יסודות, מישטיינס געזאָגט אויסגעשלאָסען פון די שקל-קאָמיטעטען, אונז נישט דערלאָזט צו האָבען קיין פערטרעטער אין מרכז-החלוץ, אוועקגערויבט אונזער שטים-רעכט אין די פּאַלעסטינאַ-אַמטען אז״וו.

ווער געדענקט דאָס נישט די מאַרטיראָלאָגיע פון אונזערע גאַליציאַנער חברים בעת די וואַהלען צום 18-טען קאָנגרעס, ווי מען האָט אונזערע חברים צוליעב זייער געגנערשאַפט צום „איחוד״, נישט געלאָזט די גאַס אַדורכגעהן, זיי בעפאַלען מיט שטיינער און שטעקענס און עהנליכע כלי-זין; ווער געדענקט דאָס נישט ווי אונזערע מאָנאָפּאָליסטען פון דער „ליגע״ האָבען אויפגעריסען אַ וואַהל-מיטינג פון בעליעבטען אברהם לעווינזאָן אין ווארשא, איינער פון די אָנפיהרענדע פערזענליכקייטען פון פוילישען ציוניזם און אַלץ דערפאַר, ווייל מיר האָבען נישט געוואָלט מיטמאַכען זייער וועג און נישט געוואָלט נאכזאגען נאָך אַלעם אמן.

עס איז נישט קיין וואונדער, וואָס מיר, די פוילישע „בונטאָוושטשיקעס״, די „עקשנים״ האָבען פּראָטעסטירט געגען דעם אַלעם, וואָס ס׳איז פאָרגעקומען אין אַרבייטענדען ארץ-ישראל אין משך פון די לעצטע צוויי יאָהר. און יעצט אויב אונזערע ארץ-ישראל-חברים האָבען שוין אויך געהאַט דעם מוט אויפצוהויבען זייער שטים און זיך נישט געשראָקען פאַר קיינעם, קומט זיי דערפאַר אַ גרויסער יישר כח.

אַ נייע עפּאָכע הויבט זיך אָן אין דער געשיכטע פון דער „התאחדות״-בעוועגונג, אַ עפּאָכע פון אויפשוואונג און אויפלעבונג און עס שטעהן אונז פאַר גרויסע אויפגאַבען.

עס איז שוין פאַר קיינעם קיין סוד נישט, אַז דער „התאחדות״ לעבט ווייטער און אונזערע ערשטע אויפגאַבען דאַרפען זיין: צו ערקלערען קאַטעגאָריש, אַז מיר פערלאָזען די „ליגע״, מיר פערלאָזען אויך דעם „החלוץ״. עס איז איבריג צו דיסקוטירען וועגען דעם ענין. מיר ווייסען, אַז די „ליגע״ האָט די לעצטע יאָהרען קיין שום נוצען נישט געבראַכט, נאָר האָט געדיענט אַלס פּאַרטיי-עקספּאָזיטור פון פועלי-ציון, וואו מען האָט געקאָנט אַבטהון אַלע געמיינהייטען אין נאָמען פון אַרבייטענדען א״י. אַלע אונזערע חברים אין די סניפים ווייסען, אַז דער החלוץ צום היינטיגען טאָג דיענט נישט מעהר ווי אויף געגענזייטיגע אַרומרייסענישען און עס איז באמת אַנ׳עבירה אויסצונוצען די פרייע צייט אויף בלויז מחלוקות.

אונזער אויפגאַבע איז צו אָרגאַניזירען אַ זעלבסטשטענדיגען פאָנד פאַר די ארץ-ישראל׳דיגע אַרבייטערשאַפט, ווי אויך צו אָרגאַניזירען אַ זעלבסטשטענדיגען „החלוץ״ לויט׳ן מוסטער פון החלוץ הכללי הציוני, החלוץ-המזרחי א. א.

אונזער אויפגאַבע איז צו דערציהען אונזערע חברים אין גלות צו אַ בענייטען „הפועל-הצעיר״ אין ארץ-ישראל. אונזער אויפגאַבע איז צו קומען צום נעכסטען קאָנגרעס מיט אַ צעהן-פאַכיגען כח, אָבער קודם כל דאַרף זיין אונזער אויפגאַבע צונויפצורופען די אַלוועלטליכע קאָנפערענץ פון די בענייטע „התאחדות״ פּאַרטיי און ווייטער צו שפּינען דעם פאָדעם פון „הפועל הצעיר״, פון זיינע שעפער א. ד. גורדון און ויתקין און מיר פראָוויזאָרער חברים פון „התאחדות״, קאָנען אייך, א״י-חברים, פערזיכערען, אַז מיר וועלען קיינמאָל נישט פערגעסען דעם וועג, וואָס מיר האָבען לעצטענס אַדורכגעמאַכט און מיר זאָגען דרייסט און אָפען, אַז מיר האָבען פולשטענדיג אויסגעהאַלטען און דעריבער בעגריסען מיר אייך, א״י-חברים, צו דער גרינדונג פון דעם בענייטען „הפועל הצעיר״ אין ארץ ישראל און צו דער בענייאונג פון דער אַלוועלטליכער התאחדות-בעוועגונג.

עונג יום-טוב.

געזאַמעלטע גלייכווערטלעך דורך ל. ק.

זיצען — יאָ, עסען נישט.

פאַרוואָס טיילט מען די אַרימעלייט געלד אויף פסח און אויף סוכות — נישט?

— ווייל אין דער תורה שטעהט: „שבעת ימים תאכלו מצות״, דערפאַר זאָרגט מען, אַז אַלע יודען זאָלען האָבען אין פסח צו עסען מצות. דאַגעגען וועגען סוכות שטעהט בלויז: „בסוכות תשבי שבעת ימים״, איהר זאָלט זיצען אין דער סוכה זיבען טעג, אָבער וועגען עסען רעדט זיך נישט...

אָהן ווייבער.

פאַרוואָס פון אַלע ימים-טובים הייסט נאָר בלויז סוכות „זמן שמחתנו״? ווייל מען זיצט דאַמאָלס אין דער סוכה אָהן די ווייבער.

חתן פּטור מקש.

א מחותן איז געקומען אין חול המועד סוכות פערהערען א חתן אין לערנען. האָט מען אויפגעמישט פּינקט די משנה אין דער גמרא סוכה: חתן פּטור מק״ש (ראשי תיבות פון מקריאת שמע), האָט זיך דער חתן, וועלכער איז געווען נישט קיין קליינער עם הארץ, געלאָזט אויפ׳ן קול „חתן פּטור מקש״!

ווי קומט עפּיס דאַ אהער מקש — פון אַ שטרוי — האַקט איהם איבער דער מחותן. דער חתן פערקלערט זיך אַ ווייל און הויבט באַלד אָן אויפסניי: חתן פּטור מ—ק—א—ש.

וואָס ציהסטו און דרעהסט אַזוי שטאַרק דעם „מקש״ ווי אַ בזר? — פרעגט פערוואונדערט דער מחותן?

מחותן! — ענטפערט דער חתן טריומפירענדיג — צי מיינט איהר טאַקע, אַז כ׳בין אַנ׳עם הארץ און דערזעה נישט, אַז אויפ׳ן „מק״ש״ שטעהט דער טראָפּ „גרשיים״ (דער טראָפּ גרשיים איז עהנליך צו די גענזעפיסלעך פון ראשי-תיבות).

סוכות און די שבעת ימי המשתה.

א חכם א האַלבער עס האָט געזאָגט, אַז אין וואָרט „סוכות״ איז דאַ אַ רמז אויף די שבעת ימי המשתה, ווייל ס—כ—ו—ת מאַכט קול ששון וקול שמחה... און דערפאַר ברויכט מען פּינקט ווי זיבען טעג סוכות אויך צו פייערן שבעת ימי המשתה...

לישב בסוכה...

נישט אַלע מאָל מוז אַ סוכה זיין אַ דירת ארעי. פערהאַנען אַזעלכע סוכות, וואָס פערזיכערען זייערע זיצערס אַ דירת-קבע, אַזוי לאַנג ווי זיי לעבען, זיצען זיי אָדער ווילען זיצען אין דער אויסגעבויטער סכה; קיין „פרייערס״, וואָס זאָלען זיי צושטעלען אָדער דערלאַנגען עסען, פעהלט קיינמאָל נישט.

סוכה — דאָס איז אַ סימבאָל. עס זאָגט זיך נאָר אַזוי אַ סוכה, פאַקטיש אָבער איז דאָס אַ פעסטע, געבויטע דירה, וואו מען איז כמעט פערזיכערט מיט חיונה אויפ׳ן גאַנצען לעבען...

פערהאַן אַזעלכע, וועלכע האָבען א חזקה צו זיצען אין דער סכה און אַזעלכע, וועלכע דערלאַנגען נאָר אַריין עסען, אָבער אין דער סכה טאָרען זיי נישט אַריין, נישט פאַר זיי איז עס בעשאַפען געוואָרען...

זאָל מען דאָס טאַקי אַנאַליזירען בפרטיות, וועלען מיר קומען צו אַ געוויסער מסקנא און דערביי וועלען מיר יוצא זיין אַזוי, ווי מיר וואָלטען געלערנט אַ פּרק: לישב בסוכה...

דער פוילישער פּאַרלאַמענט איז אַ גאַנץ נישקשה׳דיג סכה׳לע... נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די דעפּוטאַטען זיצען דאָרט נישט מעהר ווי איין מאָל אין יאָהר, פונדעסטוועגען נעמען זיי פּענסיע און לעבען פון דאָזיגען „סכה׳לע״ אַ גאַנץ יאָהר און פרובט, אדרבה ביי זיי צו פועל׳ן, אַז זיי זאָלען זיך דערפון אָבזאָגען, וועט איהר עפּעס מאַכען? וואָס דאַרפט איהר מעהר. אונזער אייגענער ר׳ יצחק גרינבוים, כאָטש ער איז היינט אין ארץ-ישראל און פערנעמט אַ הויכען אַמט, פונדעסטוועגען וועט ער זיך בשום אופן נישט אָבזאָגען פון דאָזיגען „לישב בסוכה״...

אונזערע ניי-געוועהלטע ראַטמענער האָבען אַוועקגעלייגט כחות, אַז מען זאָל זיי נאָר וועהלען, ווייל זיי זענען די אמת׳ע פאַרשטעהער פון כלל ישראל. זענען זיי טאַקי אויסגעוועהלט געוואָרען און אַט זעצען זיי זיך אַוועק אין דער שטאָדט-ראָט-סכה און ווילען „זשאַנדזשען״ מיט דער שטאָדט. זאָגט מען זיי אָבער דערוייל: האַלט! איילט! אייך נישט, איהר האָט נאָך צייט צו זאָגען דעם לישב בסוכה...

דער טשענסטאָכאָווער אַנטי-היטלער-קאָמיטעט האָט אָנגעמאַכט אַ שטורם. עס האָט זיי נישט געפעלען דאָס, וואָס לכתחילה האָט די קהלה געשאַפען דעם קאָמיטעט און די בעקאַנטע לייט האָבען געשאַפען אַנ׳אייגענעם קאָמיטעט מיט קלאַפּער-געצייג, זיי האָבען טאַקי די ערשטע צייט אָנגעהויבען עפּיס צו טהון, באַלד אָבער זענען זיי מיעד געוואָרען. איינציגווייז האָבען זיי זיך אַרויסגענאַרט פון דער „סכה״ און טאָמער קומט צו געהן צום דאָזיגען קאָמיטעט אַ דייטשער פליט נאָך שטיצע, איז קיינער פון די קאָמיטעט-לייט נישטאָ אינדערהיים.

אין זשענעווע זענען זיך צונויפגעקומען די פאַרשטעהער פון די מלוכות, זיך אַוועקגעזעצט ווי די אושפיזין אין דער סכה און ווילען מתקן זיין די וועלט. כאַפּט זיך אויף וואָס אַמאָל אַנ׳אַנדערער פון די אושפיזין און מאַכט הויך אַ „ברכה״, אַזוי אַז די מיטזיצער ווערט פינסטער פאַר די אויגען. עס איז אַ סברא, אַז טאָמער וועט עס ווייטער אַזוי געהן, וועט מען פערשפאָרען דאָרט ווייטער צו זיצען און עס וועט זיין אויס מיט׳ן לישב בסכה...

סאָוויעטען-רוסלאַנד, וואָס האָט ביזיעצט בעטראַכט דעם פעלקער-בונד, ווי אַ סכה׳לע, וואָס איז צונויפגעקלאַפּט פון פערשידענע ברעטלעך און דער קלענסטער ווינט קאָן עס אַוועקבלאָזען און אַז דאָרט אין דער סוכה זיצען אַ פּאָר אַלטע בטלנים, האָט זיך געלאָזט איבערבעטען, איז אַליין געוואָרען אַ סכה-זיצער און וועט צוזאַמען מיט די איבריגע אושפיזין אויך מאַכען אַ רוסישע ברכה: לישב בסוכה...

די יודישע אָרגאַניזאַציעס פּלאַנעווען צונויפצורופען דעם וועלט-קאָנגרעס, וואו ס׳זאָל געשאַפען ווערען אַ פאַרשטעהערשאַפט פון וועלט-יודענטום, בויט מען און מען בויט די סכה. האָב איך אָבער מורא, אַז עס וועט פון דעם אַלעם גאָרנישט ווערען און מען וועט מוזען בלויז יוצא זיין מיט׳ן מאַכען אַ ברכה לישב בסוכה...

אין דער „מעטאַלורגיע״ קומט פאָר אַנ׳איטאַליענישער שטרייק. די שטענדיגע אַרבייטער פערלאַנגען העכערע שכירות און ווען די דירעקציע קומט נישט נאָך זייערע פאָדערונגען, פערלאָזען זיי נישט די „סכה״, נאָר זיצען ווייטער. טאַ ווער, מיינט איהר, ברענגט זיי אַריין עסען? דוקא די יודישע אַרבייטער. איי, איז דאָך קשיה, פאַרוואָס איין קשיה—דוקא צוויי קשיות: ראשית ווילען מיר וויסען, צי ווען די יודישע אַרבייטער וואָלטען געשטרייקט, צי וואָלטען אויך די פוילישע אַרבייטער זיי אונטערשטיצט מיט עסען? והשנית— איז כדאי צו וויסען, פאַרוואָס דיזעלבע פוילישע אַרבייטער דערלאָזען נישט, אַז מען זאָל צונעמען אין דערזעלבער פאַבריק יודישע אַרבייטער; טאָמער מאַכט ווען זיך אַמאָל אַ מעשה, אַז אַ יודישען פאַבריקאַנט פאַלט איין צוצונעמען אַ יודישען אַרבייטער, פערשטרייקען די פוילישע אַרבייטער און ווילען בשום אופן נישט אַריינלאָזען קיין יודישען אַרבייטער אין דער סכה אַריין... אין דערזעלבער „מעטאַלורגיע״ אַרבייט אַ יודישער פאַרטיער, מיינט איהר אוודאי, אַז אויך דער איינציגער יוד איז זיי נישט צו פיעל.

סיי-ווי זיצען טאַקי די פוילישע אַרבייטער פעסט אין דער סכה, קיין יודען לאָזען זיי נישט אַריין, עסען אָבער פון די יודישע אַרבייטער נעמען זיי יאָ צו און, מאַכען הויך אַ ברכה לישב בסכה, וואָס אויף פּראָסט יודיש הייסט דאָס: מיר דאַרפען זיצען אין דער סכה און איהר זשידאָווסקע פּאַכאָלקעס, דאַרפט אונז ברענגען עסען...

דאָס זעלבע איז אין די „פעלצערס״. קיין יודישען אַרבייטער וועלען די קריסטליכע נישט צולאָזען. ווען זיי שטרייקען אָפּער, בעקומען זיי שטיצע, הויפּטזעכליך פון יודישע אַרבייטער און אפילו די חלוצים פון דער „פערמע״, וועלכע פערלאַנגען שטיצע פון דער יודישער בעפעלקערונג און מוזען אַליין פאָהרען קיין ארץ-ישראל, דערפאַר, ווייל זייערע קריסטליכע חברים לאָזען זיי נישט צו צו קיין אַרבייט אין דיזעלבע פאַבריקען, שטיצען אונטער די דאָזיגע קריסטליכע „חברים״ מיט פּאָמידאָרען און אַנדערע מאכלים...

אַזוי איז שוין אונזער גורל: זיי זיצען אין דער סכה און מיר טראָגען אַריין ס׳עסען. אין דער סכה גופא לאָזט מען אונז אָבער נישט אַריין און מיר זענען יוצא בלויז מיט דער ברכה:

לישב בסכה...

סמאַל

ב. וויינבערג.

אויפ'ן שוועל פון חג הסכות — זמן שמחתנו.

אמאל און היינט.

„בסכות תשבו, תשבו כעין תדורו" סכה...

די תורה האט אונז געהייסען זיך פרעהען אין דעם יום-טוב. אין אונזערע תפלות ווערט סכות גערופען: זמן-שמחתנו, מיר קלויבען זיך צונויף אין די שוהלען, מיר זינגען, פרעהען זיך, נור איטליכער פון אונז פיהלט בשעת מעשה, אז דאס איז עפיס א מין געמאכטע שמחה, ווי מען רופט עס: אנגעטהון זיך א כח, בשעת אינערליך אין הארצען איז עפיס נישט מיט אלעמען. אזוי זעהט אויס היינט-צו-טאג אונזער נאציאנאלער יום-טוב סכות, דער זמן שמחתנו.

פסח דאגעגען, הייסט נישט זמן-שמחתנו, און דאך פיהלט זיך דער יוד אביסעל פרעהליכער, געמיטליכער, אפילו דער ארימאן, ווארפט אויך אראב פון זיך זיינע דאגות אויף אכט טאג צייט און פערגעסט פון אלע זיינע וואכענדיגע פלאגענישען און צרות.

די נאציאנאלע זייט פון פסח איז אויך פרעהליכער: מיר דערמאנען זיך אין דער בעפרייאונג פון יודישען פאלק פון פרעה'ס יאך, פון דער שקלאפען-דינסט אין מצרים. שבועות הייסט אויך נישט זמן-שמחתנו, פונדעסטוועגען פיהלט זיך אין איהם דער יוד גאנץ פרעהליך, כאטש נישט אזוי פיעל ווי אין פסח.

גראד אבער אין דעם יום-טוב, וואס ווערט באמת גערופען זמן-שמחתנו, פיהלט זיך עפיס וואלקענדיג מרה-שחורה'דיג דעם יוד'ס הארץ.

די שעהנע נאטור מיט איהרע אלע פראכטפולע געוואוקסען האלטען ביי גסיסה, די טעג ווערען קלענער, פון די בוימער פאלען די פערגעלטע און פערוועלקטע בלעטער. פון דער טהיר הערט זיך שוין דאס קלאפען פון דעם קאלטען ווינטער, וועלכער זאגט-אן פערשידענע גרויסע הוצאות, און דא געה פרעה זיך און ווער לוסטיג!

די נאציאנאלע זייט פון דעם יום-טוב איז נאך דונקעלער און טרויעריגער: „כי בסכות הושבתי את אבותיכם" זאגט אונז די תורה: אונזערע עלטערן ארויסגעהענדיג פון מצרים האבען אין פאלאטקעס געוואוינט.

נאך זאגט אונז די תורה: „ולקחתם לכם פרי עץ הדר", דאס הייסט, אז עס דארף זיין „טעם עצו ופריו שוה" דער טעם פונ'ם בוים זאל אנגעהיטען ווערען אין דער יונגער אונטערוואקסענדער פרי.

אינזער תורה איז גארנישט שולדיג אין דעם, וואס מיר האבען קיין שכל נישט געהאט אבצוהיטען אונזער לאנד, אונזער זעלבסטשטענדיגקייט, און מיר מוזען פערבריינגען דערפאר אזא פינסטער גלות-לעבען שוין צוויי טויזענד יאהר. פונקט, ווי מיר פאלגען נישט דעם: „ולקחתם לכם משלכם" און מיר ווילען נור: דאס נישט אונזערע, מיט דעם „נהיה ככל הגוים", איז ליידער ביי אונזער יונגען אונטערוואקסענדען דור שוין מעהר נישט „עצו ופריו שוה", זיי געהען מעהר נישט אין די וועגען פון אונזערע עלטערן, די פרי האט שוין גאר אנ'אנדערען טעם און כאראקטער.

אין ארץ-ישראל אבער, בשעת מיר האבען געלעבט אין איהר אלס זעלבסטשטענדיג פאלק מיט אנ'אייגענער ווירטשאפט, דאמאלס איז סכות באמת געווען דער פרעהליכסטער יום-טוב ביי אונז.

ארץ-ישראל האט נישט די האלב-יעהריגע אומעטיגע נעכט, וואס הייסט ביי אונז ווינטער, די נאטור שטארבט דארט נישט אב אין סכות-צייט. פערקעהרט: נאך דעם ווי אין תמוז, אב און אלול ווערט די גאנצע נאטור מיעד פון די גרויסע טריקענע היצען און אלץ איז אויסגעדארט, ווערט זי באלד נאך סכות אבגעפרישט פון די רעגענס, פון דעם „מלקוש" און שוין אין טבת הויבען-אן די פעלדער גרין צו ווערען, פיעל בוימער ווערען שוין בעדעקט מיט שעהנע בליטען. דער ווינטער אליין איז ווארעם, פריש און האט נישט דאס בעוויינטע טרויעריגע פנים, וואס ביי אונז און דערפאר טאקי איז נישטא קיין שום סיבה טרויריג צו ווערען סכות-צייט.

אונזערע גליקליכע עלטערן דאמאלס, נאכ'ן אראבנעהמען פון די פעלדער זייערע תבואות און פירות, נאכ'ן פארברייטען זיך זייער פרנסה אויפ'ן קומענדען יאהר — האבען זיי אודאי געהאט אויף וואס פרעהליך צו זיין! קיין דאגות-פרנסה איז נישט געווען, די גרויסע היצען האבען אויפגעהערט, די נאטור ווערט באלד ווידער אויפגעפרישט. יא איז זיי טאקי זעהר בעקוועהם געווען צו זיצען אין זייערע סכות און דערמאנען זיך: ביי זייער פראכטפול לעבען, אז נישט אלע מאל איז זיי אזוי גוט געווען, אז זייערע עלטערן אין דער מדבר האבען קיין היים נישט געהאט, געמוזט וואנדערן פון איין ארט צום צווייטען, אומעטום געמוזט וואוינען אין ביידלעך מיט זייערע פרויען און קינדער, מיר אבער, לעבען זיך גליקליך, אלס היימישע בעלי-בתים, איינגעבירגערט אין אייגענעם לאנד, מיט אייגענע פעלדער און גערטנער. „איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו".

יא, אזוי זענען אונזערע עלטערן געזעסען אמאל אין אייגענע סכות, נישט ווי יעצט אין געדינגענע דירות, וואו צעהן שכנים קלויבען זיך צונויף, בויען פאר זיך איין סכה. נאטירליך אין אזא סכה מוזען בלויז די מענער זיצען געדריקט, פאר די פרויען און קינדער איז קיין פלאץ נישטא. די פרויען, וויסענדיג: אז די שכנים'ס אויגען האבען ליעב אין די טעלער צו קוקען, פלייסען זיך דאס שענסטע און דאס בעסטע צו דערלאנגען פאר זייערע מענער אין דער סכה און פאר זיך איבערלאזען דאס ערגסטע, אזוי פייערט נעביך אין גלות דער יוד זיין זמן-שמחתנו, אבגעריסען פון זיין פאמיליע און זיין דירת-עראי. אונזערע עלטערן אבער, אין אייגענעם לאנד, זענען יעדער געזעסען אין אנ'אייגענע סכה, פערציהרט מיט די בעסטע בלומען און פרות פון אייגענע גערטנער, צוזאמען מיט ווייב און קינדער, אהן שכנים מיט בייזע אויגען און טעלער-קוקער, פערזארגט שוין מיט פרנסה אויך אויפ'ן קומענדן יאהר, איז דער סכות באמת געווען דער זמן שמחתנו. פרעהליכער ווי פסח, וואס עס זענען נאך די תבואות און פירות אין שייער נישט געווען. דאמאלס האט דער סכות מיט רעכט אין דער ווירקליכקייט געדארפט גערופען ווערען: זמן שמחתנו!

ומפני חטאינו, איבער אונזערע זינד וואס ביי אונז איז קיין פאליטישע אחדות קיינמאל נישט געוועזען, וואו יעדע פארטיי האט געשטעלט איהרע מיינונגען און דאגמען, העכער פון די פאליטישע אינטערעסען פונ'ם גאנצען כלל ישראל, וואס דאדורך האבען מיר זיך צוריסען, אויף יהודה און אפרים, אויף צדוקים און פרושים, אויף חברים און עמי-הארץ, וואס ביי אונז איז רעכט געווען זיך אונטערצווארפען אונטער דעם יאך פון די רוימער, צוליעב א קאפריז פון צוויי ברידער טוינעניכטסען, וועלכע האבען זיך נישט געקאנט איינטיילען מיט דער ירושה, וואס מיר זענען פערזינקען געווארען אין קליינינקייטען, וועלכע האבען נישט קיין שום שורש אין דער תורה — מיט איין ווארט: דערפאר, וואס מיר האבען נישט געוואלט אונזערע פארטייאישע זאכען ברענגען פאר א קרבן פאר'ן פאלק — גלינו מארצנו, זענען מיר פערטריבען געווארען פון אונזער לאנד. און צוזאמען מיט אונזער גאנץ נאציאנאל לעבען האט אויך אונזער שעהנער פרעהליכער יום-טוב סכות פערלוירען זיין גלאנץ!

נישט-וועלענדיג אבער, אז דער הייליגער נאציאנאלער יום-טוב זאל האבען א פנים בלויז ווי א זכר לחרבן, האבען אונזערע עלטערן זיך מתחכם געווען און איהם פערוואנדעלט אין א יום-טוב פון סיום-התורה, מיר האבען אזוי איינגעטיילט די פרשיות התורה אז די לעצטע פון זיי זאל אויסקומען אויף סוכות צייט און עס אבגעלייגט אויפ'ן לעצטען טאג סכות, וועלכע מיר רופען: שמחת תורה. אינ'ם גלות לעבען איז אונז מעהר נישט געבליבען פון אלעם, וואס מיר האבען געהאט נור די תורה. „אין לנו שיור רק התורה הזאת". שוין פיעל הונדערטער יאהרען, ווי לאנג מיר האבען געלעבט מיט רוחניות, האט די דאזיגע גייסטיגע שמחה געהאט א גרויסען ווערט, זי האט פערברידערט אלע מענשען און פארטייען, אלע האבען דאמאלס פערגעסען זייערע אייגענע אינטערעסען און פניות, געדרוקט זיך הארץ צו הארץ, געקלאמערט זיך מיט דער תורה און פול מיט האפנונגען אויף דעם אמת'ן זמן שמחתנו. אבער היינט-צו-טאג, ווען דאס יודישע רוחניות פערנעמט שוין מעהר נישט קיין גרויס ארט אין אונזער לעבען, ווי זעהט אויס דער זמן-שמחתנו? דאס וועל איך בעשרייבען אין מיין נאהנטסטען ארטיקעל.

אזוי האט אמאל געלערנט קהלת.

נאכדעם ווי ער האט זיין יוגענד אבגעע'שיר-השירים'ט, בעזינגענדיג די שעהנע מיידלעך, זיך אמוזירט און געוועזן ארומגערינגעלט מיט אלע לוקסוסען — נאכדעם ווי ער האט אין די יונגע יאהרען גענאסען מיט פולע הויפענס אלע פערגעניגענס פון לעבען, האט ער אויף דער עלטער, זיך אוועקגעזעצט שרייבען קהלת, וואס יודען לייענען היינט אין די שוהלען.

אז ער האט גענאסען פון אלע פערגעניגענס פון לעבען, דאס דערצעהלט ער אליין. נישט אומזיסט איז ער געווען א גרויסער אריענטאלישער פירשט, דוד'ס א זוהן און א „קעניג אין ירושלים", האט ער אנגעזאמעלט גאלד און זילבער, געבויט פרעכטיגע פאלאצען, אויסגעהאלטען זינגער און זינגערינס, פערמאגט א הארעם מיט די שענסטע פרויען און —

„אלץ, וואס מיינע אויגען האבען געבעטען, האב איך זיי נישט פערזאגט — דערצעהלט ער אין קהלת — איך האב פון מיין הארץ נישט צוריקגעוויזען קיין פרייד, מיין הארץ האט טאקי געוואלט זיך פרעהען...

נאר סוף-כל-סוף האבען די פרייד און פערגעניגענס איהם זיך צוגעגעסען, לעבענס לוסט און לייפטזין האבען פערלוירען פאר איהם זייערע רייצען און ער איז געווארען זעהר ערנסט—ער איז געווען אויף דער עלטער.

פונדעסטוועגען זענען אלטע צו אלטע נישט גלייך.

דער אלטער זיידע צום ביישפיעל, האלט פאר זיין רעכט איינצוטיילען א שטארקע פארציע מוסר זיין אייניקעל, כאטש ער, דער גוטער זיידע, פערגעסט, אז ווען ער איז געווען יונג, האט ער אפשר אבגעטהון גרעסערע שמד-שטיק ווי דער אייניקעל — דער קונדס.

אלטע פרומע ווייבער, אין שייטעל און האר-באנד, האלטען זיך פאר מאראל-היטערקעס און טייטלען מיט די פינגער אויף א היינטיגער מיידעל, וואס געהט מיט א בחור אין טעאטער, כאטש זיי אליין, די אלטע צנועות, וואלטען אויך עפיס געקאנט דערצעהלען פון זייער פערגאנגענהייט.

די מענשען זענען איבערהויפט נישט קארג אויף צו לערנען דעם צווייטען און איהם זאגען מוסר און וועלכער אלטער בעטראכט עס נישט פאר זיין פריווילעגיע צו מוסר'ן דעם יונגערן.

נאר דער אלטער קהלת אליין איז נישט קיין מוסר-זאגער. ער מאראליזירט נישט. אויב איהם האבען זיך צוגעגעסען די אלע פערגעניגענס פון לעבען און ער האלט זיי פאר נארישקייטען, שטורעמט ער גישט פונדעסטוועגען געגען די אנדערע מענשען, וואס בעגעהען דיזעלבע נארישקייטען.

און בעת בודא, דער לעהרער פון הונדערטער מיליאנען מענשען, איז אריינגעפאלען אין פערצווייפלונג, ווען ער האט זיך איבערגעזעטינט מיט די וועלטליכע פערגעניגענס און ער רופט אויס, אז דאס לעבען איז דעם לעבען נישט ווערט, לערנט דער איבערגעזעטיגטער קהלת דוקא טייער צו האלטען דאס לעבען און צו געניסען און זיין גליקליך אין לעבען.

„דו מעגסט זיך דיר אויסקלויבען דעם אומגליקליכסטען מענש—אזוי לערנט קהלת—וועט ער פאר די לעבעדיגע זיין א בעווייז, אז עס איז אלץ בעסער א לעבעדיגער הונד, ווי א טויטער לייב.

„ווארום די לעבעדיגע ווייסען דאך וועניגסטענס, אז זיי וועלען שטארבען; די טויטע אבער ווייסען גארנישט. זיי בלייבען אהן בעלוינונג און זייער אנדענקען ווערט פערגעסען.

„זייער ליעבע, זייער האס, זייער קנאה — אלץ געהט פערלוירען. זיי האבען שוין אויף אייביג קיין חלק נישט אין אלץ, וואס פאסירט אונטער דער זון.

„דערפאר עס מיט שמחה דיין ברויט, טרינק מונטער דיין וויין און געה אלע מאל שעהן געקליידעט אין ווייסען און שעהן פערקעמט, קיין אייל זאל נישט פעהלען אויף דיין קאפ.

„און לעב גליקליך מיט דער פרוי, וואס דו ליעבסט, אין דעם ביסעל יאהרען פון דיין נאריש לעבען, וואס דיר איז בעשערט אונטער דער זון. ווארום דאס איז אלץ, וואס דו פערמאגסט אין לעבען; פאר אלע דיינע ארבייט, וואס דו מאטערסט זיך אונטער דער זון".

אזוי לערנט קהלת.

דאס לעבען איז טאקע הבל הבלים, נישטיג; אלץ איז נישט מעהר ווי א חלום, אבער א שעהנער חלום איז אויך גוט. און דערפאר זאל א מענש זיך פעסט קלאמערען אן דעם לעבען און עס טייער האלטען, ווייל נאר א לעבעדיגער קאן האבען און האט זיינע גליקליכע צייטען, יעדער לויט זיינע אומשטענדען..

און אין דעם ליגט די גרויסקייט פון קהלת, ווייל ער איז נישט קיין מוסר-זאגער און נישט קיין פעסימיסט. ער צווייפעלט נישט. פערקעהרט, ער טרייסט און מונטערט און רופט צו די מענשען, אז דאס לעבען האט יא א ווערט און יעדער זאל דערפון געניסען אויף וויפיל ער קאן זיך עס פערגינען.

עס ווערען אנגעגעבען פערשידענע ערקלערונגען פארוואס די אלטע יודישע חכמים האבען מסדר געווען, דאס הייסט, איינגעארדענט, אז נאר אין איינעם פון די סוכות'דיגע טעג זאל מען לייענען קהלת. אבער דאס איז דאך, דאכט זיך, גאר אייפאך.

מען האט זיך גענוג אנגעהוליעט אין דעם זמן שמחתנו, ווארים עס איז אין אמת'ן נישט סוכות אליין, נאר כמעט א גאנצען חודש האט דער יוד גע'יומ'טוב'ט און מיט'ן גאנצען הארצען מקיים געווען זיין „ושמחת בחגך" — דו זאלסט מיט דיין יום טוב זיך פרעהען.

אבער וואס העלפט עס? נאך עטליכע טעג און דער יום טוב איז אריבער.

עס דערנעהנטערט זיך דער ווינטער, עס בלאזען קאלטע ווינטען, פון די בוימער פאלען די בלעטער און אנ'ארימען יודען כאפט ארום א טיפע מרה-שחורה.

וואו נעמט מען פרנסה? און ווינטערדיגע קליידער פאר ווייב און קינדער און קויהלען אויף בעהייצונג?

און אויפ'ן הארצען איז ביטער און עס פיהלט זיך א פערצווייפלונג.

הקיצור, ווען דער יום-טוב געהט אריבער איז קיינעם נישט פויגעלדיג אויפ'ן הארצען.

און עס איז דערפאר זעהר גוט, וואס מען לייענט היינט די אויפמונטערנדיגע פילאזאפיע פון קהלת.

סיי-ווי איז דאס לעבען קורץ, טא זאל א מענש זיך פרעהען מיט וויפיל איהם איז בעשערט.

אזוי זאגט קהלת.

ר.

וואס געהערט, וואס געזעהן.

„מאמיר" זיך אויסגעבעטען...

הונדערטער יאהרען ציהט זיך שוין ביי יודען די טראדיציע מוצאי יום-כפור בעת מען געהט אהיים פון דער שוהל, זיך אנצווינשען, אז מען זאל זיך האבען אויסגעבעטען א גמר חתימה טובה, א גוט יאהר און אלע איבריגע גוטע זאכען.

פערהאן אבער יודען, וועלכע געהן „נא פעוניאקא", זיי זענען זיכער, אז זיי האבען זיך בעשטימט אויסגעבעטען וואס זיי האבען געוואלט און אנשטאט זיך צו ווינשען, אז מען זאל זיך האבען אז"וו — זאגען זיי באלד מיט פולשטענדיגער זיכערקייט: מיר האבען זיך אויסגעבעטען...

דעם לעצטען נוסח בענוצט מען וואס אמאל אלץ אפטער, אזוי, אז כמעט אלע יודען זענען זיכער, דאס דער יום-כפור'דיגער טאג איז דער אמת'ער יום סליחה ומחילה וכפרה און עס בלייבט נישט קיין ספק, אז טאמער, חלילה, איז עמיצער געבליבען הינטערשטעליג. אלע יודען פון קליין ביז גרויס, פון איין עק וועלט ביז'ן אנדערן, אלע האבען זיך בעשטימט אויסגעבעטען אלדאס גוטס...

דאס דריקען די הענט נעמט גארנישט קיין סוף. אנגעהויבען האט עס זיך ערב יום כפור און היות ווי גאנץ טשענסטאכאוו זענען מיינע בעקאנטע, האט יעדער געהאלטען פאר זיין חוב צו געבען מיר כאטש איין דריק. ווער שמועסט מוצאי יום-כפור, האט מען דאך אוודאי געדריקט און דאס דריקעניש האט אפילו גישט אויפגעהערט נעכטען, דאנערשטאג. וואו דו געהסט און וואו דו שטעהסט דריקט מען דיר די האנד (ס'קאסט דאך נישט קיין געלד...) און מען ווינשט זיך און זייט זיכער, אז אפילו היינט, פרייטאג, ווען מען דארף זיך נעמען צו דער סוכה, וועט מען דיר ווייטער דריקען די האנד און בעל כרחך וועסטו מוזען ענטפערן דעם בעקאנטען נוסח: „מאמיר זיך..."

א מזל פון א הויז.

נישט בלויז מענשען זענען געבוירען געווארען אונטער א מזל'דיגען שטערן, נאר אויך שטעדט, גאסען און אפילו הייזער.

פערהאן, למשל, שטעדט, וואו יודען לעבען צווישען זיך רוהיג, שטיל, עס הערשען נישט קיין מהלוקות, קנאה, שנאה, מסירות און די איבריגע גוטע זאכען, מיט וועלכע יודישע שטעדטלעך זענען געבענשט. אמת, דאס איז זעהר זעלטען, אבער פערהאנען אזעלכע שטעדט אויך. און אט אויף די דאזיגע שטעדט זאגט מען, אז זיי זענען מזל'דיגע. פערהאנען אויך מזל'דיגע גאסען נעמען מיר, למשל, די אלעען, ווערען זיי אספאלטירט און טאמער חס ושלום, מאכט זיך עפיס א פגימה'לע, קומען שוין ארבייטער און פעררי'כטען אזוי אז עס זאל זיין גלאטיג, פיין ווי א שפיגעל. אזא זכיה האבען אויך אנדערע גאסען, ווי למשל: די קאשטשושקע, א שטיק קאטעדראלנע. און אנדערע, אין דער זעלבער צייט, ווען, למשל, אויף דער גארנצארסקא גאס, נאדזשעטשנע, אלטער מארק און עהנליכע אזעלכע גאסען. מעג דער ברוק זיין ווי צושעדיגט און די דורכגעהער צוברעכען דארט הענד און פיס — דאך געהט עס קיינעם נישט אן. אט האט איהר מזל פון גאסען.

פערהאנען אבער אויך מזל'דיגע הייזער, הייזער, פון וועלכע מען ווארפט נישט ארויס קיין לאקאטארען, כאטש זיי צאהלען נישט רעגולער ס'דירה-געלד און פערהאנען הייזער, וואס מען מוז זיין זהיר ונזהר נישט צו פערשפעטיגען קיין שעה מיט'ן דירה-געלד, אז נישט הויבט מען זיך מיט דיר אן צו קלאגען אין געריכטען, מיט קאמארניקעס, זאיעגטשעס, דין-תורה'ס און סוף-כל-סוף—עקסמיסיע.

ס'זענען אבער אויך דא הייזער, וואס צייכענען זיך אויס דערמיט, וואס אין זייער שכונה קאנצענטרירען זיך בעדייטענדע אינסטיטוציעס.

אזא הויז איז ביז-איצט, למשל, געווען די אלעע 12. דארט געפונט זיך דער האנדווערקער-פערבאנד, דאן די האנדווערקער-באנק, די „קולטור-ליגע" מיט איהר פרעכטיגער ביבליאטעק, ווייטער נעפינט זיך אויך אין דעמזעלבען הויז דאס סימפאטישע קינא „עדען" אז"וו.

איצט איז דאס שכנות'דיגע הויז גר. 10 אויך געווארען א גאנצער מיוחס. אמאל פאר עטליכע יאהר צוריק, האט זיך דארט געפונען דער לאקאל פון די

דער פערשטערטער שמחת בית השואבה.

צום שפאלער זיידע איז אמאל געקומען א ארענדאר און דערצעהלט מיט תחנונים, אז דער פריץ, ביי וועלכען ער האלט די ארענדע, ווויל איהם ארויסזעצען פון דער קרעטשמע, אויב ער וועט איהם נישט אריינטראגען ביז דעם ערשטען טאג חול-המועד סוכות שתי מאות זהובים.

זאגט דער שפאלער זיידע צום ארענדאר: און אז דו וועסט נישט אריינטראגען דאס געלד, וואס וועט ער דיר טהון, דער פריץ?

— וואס הייסט, וואס ער וועט מיר טהון?—פרעגט איבער דער ארענדאר— איך האב דאך שוין דעם זיידען געזאגט ער וועט מיך ארויסווארפען פון דארף!

— אי, מען ווארפט נישט אזוי גיך זאגט דער שפאלער זיידע, היינטיגע צייטען ווארפט מען נישט, לכל היותר גיט מען א פאר שטיך, וואס איז דער מעהר — מען שטארבט נאך נישט דערפון...

שטעהט דער ארענדאר און קלערט און ווייסט נישט, וואס צו זאגען. ער קומט בעטען א ישועה און דער שפאלער זיידע איז איהם מבטיח שמיץ... ווערט איהם זעהר קאלעמוטנע אויפ'ן הארץ, געזעגענט ער זיך און פאהרט אהיים. מילא, מען וועט זעהן, וואס עס וועט זיין וועט זיין. ערגער ווי שלעכט קאן שוין נישט זיין.

די מעשה איז געשעהן בין כסה לעשור. אהיימגעקומען אין דארף אריין, האט דער ארענדאר מורא געהאט אויסצוזאגען דעם ווייב וואסערע תשובה ער האט בעקומען פון רבי'ן און ער איז ארומגענאנגען זעהר פערזארגט. דערוויל רוקט אן יום-כפור, פאהרט דער ארענדאר ווי דער שטייגער איז אין שטעדטיל אריין צום מנין און אלע, וועלכע פרעגען איהם אין שטעדטיל, סארע תשובה ער האט בעקומען פון שפאלער זיידען, ענטפערט דער ארענדאר, אז ער האט גאר קיין תשובה נישט בעקומען...

מילא, פערשטעהען יודען דערפון, אז דער ארענדאר מוז זיין א גרויסער חוטא, שאקלט מען מיט'ן קאפ אויף זיין מזל און גארנישט, פערפאלען, אז גאט וויל שטראפען א מענש, איז דאך נעביך ביטער...

יום-כפור צום דאווענען האט דער ארענדאר זעהר שטארק געוויינט און געבעטען אין א גאנצען מעת לעת זיך נישט צוגעזעצט אויף א מינוט אברועהן. עס איז איהם געווען זעהר בעטריבט דאס הארץ, אט אט, נאך א טאג צוויי און דער פריץ וועט איהם ארויסווארפען פון דארף, איז דאס נאך ווייניג, וועט ער נאך כאפען שמיץ אויך. והא ראיה, דער שפאלער האט עס דאך איהם מבטיח געווען... איי, דער שפאלער זיידע האט דאך אליין געזאגט, אז מען ווארפט נישט אזוי לייכט. מילא, האט ער געזאגט, אז מען ווארפט נישט, גיט מען דאך קיין שמיץ אוודאי נישט.

א שכל פון אנ'ארענדאר!

מוצאי יום כפור איז דער ארענדאר אהיימגעפאהרען אין דארף אריין און ווי דער שטייגער פון א פרומען יוד, האט ער קודם-כל גענומען בויען א סוכה. מילא, וועט מען זעהען, ביז'ן ערשטען טאג חול-המועד איז נאך ווייט. עס קאן נאך געשעהן א נס.

ביידע ערשטע טעג סוכות האט דער ארענדאר נישט אויסגערעדט קיין ווארט. צו שמחת בית-השואבה, ווען ביי חסידים שיינט דאך דער קארק פון שמחה, איז אונזער ארענדאר געווען פערזינקען אין עצבות, אז ער איז זיכער, ער וועט קריגען שמיץ און מען וועט איהם דערצו ארויסזעצען פון דער ארענדע אויך, העלפט דאך נישט קיין בקשות...

אבער אין שפאלע איז געזעסען דער זיידע און געזעהען וואס עס טהוט זיך...

מוצאי יום-טוב פון די ערשטע טעג איז אנגעקומען א פאראבעק צום ארענדאר און איהם בעפוילען תיכף ומיד אריינצוגעהן צום פריץ.

ווי דער ארענדאר האט דאס דערהערט איז איהם בעפאלען א גרויסע אימה. פאר גרויס שרעק האט ער אפילו פערגעסען זיך צו געזעגענען מיט'ן ווייב און קינדער. בלויז אויפ'ן וועג, געהענדיג צום פריץ, האט ער שטיל אבגעזאגט ודוי, זייענדיג זיכער, אז עס עקט זיך מיט איהם, ווארום, איהר מוזט וויסען, אז פערצייטענס האבען אזעלכע מעשיות פאסירט, ווען א פריץ האט, נישט פאר קיין שום יוד געדאכט געהייסען געבען א פינף און צוואנציג שמיץ, האט מען טאקי געקענט דערביי אנוועהרען דאס לעבען!

אריינגעקומען צום פריץ, גיט ער אויף איהם א געשריי: דו יוד, שווינדלער, וואס מיינסטו דיר עפיס, דו וועסט נישט בעצאהלען קיין ארענדע און דו וועסט דיר זיצען במנוחה, איך וועל דיר ווייזען, וואס איך קען, דו אזוינער און אזוינער...

דער פריץ איז אריין אין אזא כעס, אז אפילו די ארומשטעהענדע פאראבקעס זענען פערציטערט געווארען. „ביעדני זשידעק", האבען זיי זיך שטיל געשושקעט. ער וועט שוין פון דאנען קיין לעבעדיגער נישט ארויס...

דעם פריצ'ס כעס ווערט וואס א מאל אלץ גרעסער. ער שרייט, טופעט מיט די פיס, אט-אט דוכט זיך, הייסט ער די פאראבקעס דעם יוד אוועקלייגען אויף דער שטראף-באנק און צום ארענדארס ווייב און קינדער שיקען גוים זיי ארויסצוווארפען מיט'ן ביסעל בעבעכעס אויף דער גאס. עס דוכט זיך אבער נור אזוי, ווארים דער פריץ לויפט ארום איבער דער שטוב און שליידערט און ווארפט זיך, אז השם ישמרנו, אבער מעהר ווי סטראשען טהוט ער נישט... ער כעסט זיך אזוי לאנג, אז די גכפה נעהמט איהם, מען זעהט, אז דאס גאנצע עסק איז איהם שוין פשוט נמאס. ער האט שוין קיין כח נישט פון כעסן זיך, פלוצלינג גיט ער דעם לעצטען טופע מיט'ן פיס און טהוט א געשריי:

— נעמט דעם יוד און צימבעלט איהם אריין...

אלע זענען געווען זיכער, אז ער וועט זאגען כאטש פופצען שמיץ, אבער צו אלעמענס פערוואונדערונג, האט זיך ביים פריץ פון מויל ארויסגעריסען דאס ווארט פינף שמיץ...

מילא וואס זאל איך אייך זאגען, דער פריץ אליין האט זיך פערשעמט פאר'ן ווארט פינף שמיץ. א גרויסע זאך א ביסעל, אפילו א קינד וואלט אויסגעהאלטען אזא קליינע שטראף. וועגען ארויסזעצען פון דער ארענדע האט ער קיין ווארט נישט געלאזט פאלען. פאר חרפה איז דער פריץ אנטלאפען. פערפאלען, זיין ווארט פאסט דאך איהם נישט צוריקצוציהען. לייגט מען אוועק דעם יוד און מען צעהלט איהם אריין אחת ואחת — פינף שמיץ.

און א מעשה פלא, עס האט זיך דעם ארענדאר געדוכטען, אז דער טאטע שלאגט איהם מיט'ן קאנטשיק, אזעלכע לייכטע שמיצלעך, ממש קיי און שפיי...

נאר מיינט איהר שוין, מיט אדעם ענדיגט זיך שוין די מעשה? עס הויבט זיך נישט אן! נאכדעם, ווי דער יוד איז אראב פון דער שטראף באנק קומט פלוצלינג נאכאמאל אריין דער פריץ און זאגט דעם ארענדאר:

— הער נאר, „זשידעק", דו האסט איינגעכאפט פינף שמיץ. על כן, גיב איך דיר דערפאר פינף יאהר בחנמ'דיגע ארענדע און פינף יאהר פאשע פאר די בהמות אומזיסט...

דער ארענדאר איז נבהל ונשתומם געווארען. פאר פרייד האט ער פשוט קיין ווארט נישט געקענט ארויסרעדען, ער איז באלד געלאפען צום ווייב און איהר דערצעהלט דעם סוד: דער שפאלער זיידע האט איהם פאראויס געזאגט, אז ער וועט קריגען שמיץ.

בן-ציון גרינבוים

עס איז אונפארשטענדליך.

שוין יאהרען רעדט מען וועגען שאפען אנ'אייגענע געביידע פאר דער יודישער פאוושעכנע שולע. פיעל מעמאריאלען זענען שוין וועגען דעם געשריבען געווארען צו דער שול-מאכט, צעהנדליגגער אינטערווענצען זענען שוין פארגעקומען און ביז יעצט איז די דאזיגע פראגע נישט געלעזט געווארען און דאס איז נישט—זאל מען גלויבען—צוליעב א שלעכטען ווילען מצד דעם מאגיסטראט, נאר שולדיג דערין איז אלץ דער — קריזיס...

דער דאזיגער ענין איז נוגע איבערהויפט די שולע נומער 12, וואו די לעהרער האבען געמוזט וואנדערען פון איין נאס אין דער אנדערער, כדי צו קאנען געבען די לעקציעס.

די עלטערן קאמיטעטען און אויך די יודישע לעהרער האבען שוין כמעט ווי רעזיגנירט, אז זייער פערלאנג זאל ערפולט ווערען. און דא פלוצים האט זיך געמאכט א געלעגענהייט, ווי אזוי די שטרעבונג צו האבען אנ'אייגענע געביידע פאר דער אויבענדערמאנטער שולע צו רעאליזירען.

ווי בעקאנט, געפונט זיך אויף דער קרוטקע גאס א פרעכטיג הויז, וואס איז אויפגעשטעלט געווארען לויט דער איניציאטיוו פון די היגע ארבייטער-פארטייען און א דאנק דער מיטהילף פון די אמעריקאנער לאנדסלייט. א רייהע יאהרען האט זיך דארט געפונען די יודישע פרץ-פאלקס-שולע מיט דער קינדערהיים. לעצטענס זענען די שולען ליקווידירט געווארען און די גאנצע געביידע שטעהט ליידיג. דער דאזיגער בנין קען דעריבער זיין צו דער דיספאזיציע פון דער פאוושעכנער שולע, וועלכע לעכצט אזוי לאנג נאך אנ'אייגענע געביידע. ווי מיר דערוויסען זיך איז דער מאגיסטראט גוטה, בעסער געזאגט, דער מאגיסטראט האט אליין פראפאנירט דער שולע נומער 12 אז זי זאל איבערנעמען פאר איהר צוועק די דאזיגע געביידע, פאר וועלכער דער מאגיסטראט וועט צאהלען דירה-געלד. טרעפען מיר אבער דא אן אויף אנ'אונפארשטענדליכע געגענערשאפט מצד דעם עלטערן-קאמיטעט און דער שול-לייטונג.

מיר ווייסען נישט זייערע מאטיווען, איינס איז אבער פאר אונז קלאר, אז אויב די שולע וועט נישט אויסנוצען די דאזיגע געלעגענהייט, וועלכע עס פראפאנירט איהר דער מאגיסטראט, וועט בעגאנגען ווערען א גרויסע עולה לגבי דער יודישער געזעלשאפט.

דאס דאזיגע הויז איז אויפגעבויט געווארען מיט שווייס און בלוט פון דער יודישער ארבייטערשאפט; דאס הויז געהער צו די יודישע פאלקס-מאסען און אלס אזעלכעס דארף עס בלייבען. און מיט דעם, וואס דארט וועט ווייטער בלייבען א שולע, וועט זיך ווייטער ציהען דער פאדים, א דאנק וואס יודיש פערמעגען, יודישע האב און גוטס וועט נישט חרוב ווערען, דערביי וועט די יודישע פאוושעכנע שולע נומער 12 האבען אנ'אייגענע געביידע און עס וועט מקוים ווערען די דערגרייכונג, פאר וועלכע זי האט געקעמפט א רייהע יאהרען.

פארוואס זי טהוט דאס נישט — איז אונפארשטענדליך.

ש. פ.

נאך זענען פעראן מענשען, וועלכע ווילען נישט אנערקענען מארגארין דעם געהעריגען פלאץ צווישען אלע אנדערע מזונות. עס איז וויכטיג צו אונטערשטרייכען, אז די ענטוויקלונג פון דער „מארגארין-אינדוסטריע" האט שוין איבערגעשטיגען א יובל. אין משך פון די 50 יאהר ארבייט מען כסדר מיט אלע כוחות אויף דער פערבעסערונג פון דער פראדוקציע, מארגארין איז נישט א כעמיש אדער קינסטליך פעטס נאר א ריין נאטור-פעטס.

מארגארין „מנורה" ווערט אויסגעארבייט נאר פון אזעלכע רויה-שטאפען, וואס זענען נאהרהאפט און געזונד ווי למשל: פלאנצען פעטס, בוימאייל, מחוץ לזה זענען פעראן אין מארגארין וויטאמינען און אייער-געלבלעך, זי האט א גוטען טעם און איז תמיד פריש. מיט דער מארגארין „מנורה" קאן מען גוט און געשמאקפול קאכען, באקען און בראטען. מיט מארגארין „מנורה" קאן מען באקען שעהן און גוטע חלות, קיכלעך, טארטען און בכלל זיסיגקייטען. מיט מארגארין „מנורה" קאן יעדע בעל הבית'טע דאס געבראטענס שעהן אויסברוינען א סך שענער און בעסער ווי אויף שמאלץ.

די מארגארין „מנורה" איז בכלל גוט צו אלע מאכלים און אויך צו ברויט, „מנורה" איז כשר און פארעווע און קאן גענוצט ווערען אפילו למהדרין מן המהדרין. יעדע בעל-הבית'טע, וועלכע האט נאר איינמאל גענוצט „מנורה" קאן זיך שוין אהן מארגארין נישט בעגעהן — און בענוצט שוין כסדר געררנער, ווי קאקאס, אדער בכלל פעטסען, וואס געפינען זיך אויפ'ן מארק, ווייל די מארגארין „מנורה" ברענט נישט נאכ'ן עסען. בשעת'ן קאכען, באקען און בראטען רויכערט זי נישט ווי דער ביליגער בוימאייל, קאקאס אדער אנדערע פעטסען. האט גאך ווער ביז איצט נישט גענוצט די מארגארין „מנורה" איז עס נור דערפאר, ווייל עס זענען איהם נישט געווען בעקאנט די אלע אויבענדערמאנטע מעלות.

אויב איהר האט ביז היינט נאך נישט גענוצט אין אייער קוך די מארגארין „מנורה" טהוט עס תיכף אויף די ימים נוראים. איהר דארפט אפילו נישט קויפען א גאנץ קילא אויף אמאל, ווייל אין יעדען שפייז געוועלב קאנט איהר צו יעדער צייט בעקומען פרישע „מנורה" אין אריגינאל-פאקונג מיט דעם „AMADA" קאפ צו פיערטעל ק"ג. פרובט און איהר וועט קיינמאל קיין חרטה נישט האבען.

הויז-אייגענטימער. אמת, א חשוב'ע אינסטיטוציע, נאר פאר אונז לאקאטארען, איז עס נישט געווען אזוי איי-איי. יא, אויך דער פרויען-פעראיין „עזרה" האט זיך בעהאלטען אין דעם דאזיגען הויז. מעהר קיין וויכטיגערס האט מען נישט געהאט דארט צו פערצייכענען. לעצטענס אבער האט דאס הויז נומער 10 בעקומען א געוואלדיגע חשיבות, דהיינו: די קהלה קדושה, וואס האט זיך א סך יאהרען געפונען אין נייעם מארק, האט גענומען איהרע אפארטאמענטען אין דעם דאזיגען הויז, איז אייך נאך ווייניג, האבען די „מזרחי", וועלכע האבען געהאלטען אין איין וואנדערן און געטוישט די לאקאלען, זיך ענדליך אויך בעזעצט אין דער אלעע נומער 10 און אפילו די ארבייטער-ביבליאטעק האט אויך נישט געפונען קיין אנדערע וואוינונג פאר איהרע ביכער, ווי אין נומער 10 און ווי מען שמועס וועט די חברה-קדישא אויך הויערען אין די ווענט פון חויז נומער 10.

אמת, אז אויך דאס הויז נומער 8 איז א חשוב הויז, ווארום דער קריסטליכער ווירט פון הויז האט עטליכע עקסמיסיעס אויף זיינע יודישע לאקאטארען און פונדעסטוועגען שא, שטיל, האט מען נאך קיינעם נישט ארויסגעווארפען; דאס הויז נומער 6 האט דאך אוודאי א חשיבות, ווארום דארט געפינט זיך אונזער רעדאקציע, וועלכע גיט ארויס יודישע צייטונגען שוין עטליכע צוואנציג יאהר און בכלל איז אין דאזיגען הויז געבוירען געווארען די יודישע פרעסע אין טשענסטאכאוו און דעריבער קען מען אזא הויז אויך נישט אוועקמאכען מיט דער האנד...

מחשבות'ן—אויך אין הויז נומער 6 איז ארויס דער מיליאן ביי איינער פון די פריהערדיגע לאטעריעס און דאס איז אויך נישט קיין קלייניגקייט... די אלע הייזער ווערען אבער בלאס אקעגען דעם הויז נומער 10, וואס איז איצט דאס חשוב'סטע הויז אין דער גאנצער אלעע.

אז מען שמועסט, א מזל פון א הויז.

מען מאכט חוזק פון ארימעלייט.

אז אין סקארב זאל לעבען קומען פאר מיספערשטענדנישען, איז שוין אנ'אלטער כלל. למשל, אנ'ארימאן, וואס האט נישט דעם טאג צו איבערלעבען, מאכט מען איהם א גרויסען שטייער און יענער ווערט דערשטיקט און ווייסט נישט פון וואנען מען הויבט אן צו נעמען א גראשען. ווידער פערהאגען אזעלכע, וואס ווערען אפשר נישט ריכטיג אבגעשאצט לויט זייערע הכנסות.

משל למה הדבר דומה — צו אונזער קהלה. אויך אין אונזער קהלה קדושה האט מען זיך געפיהרט, אז גבירים אדירים האט מען געשטעלט גראשענס עטאט און פערקעהרט ווידער, מענשען, וואס האבען קוים פרנסה, האט מען געשטעלט גרויסע סומען, האבען זיי דאך נישט געקאנט בעצאהלען, נו מילא, איז טאקע געבליבען א בארג מיט חובות. נאר נישט דאס בין איך אויסען...

דער סקארב, למשל, שרייבט אן, אז פלוני בן פלוני האט צו בעצאהלען לאקאלאווע כך וכך. טרעפט, אז דער סקארב איז זיך טועה. ווען, למשל, די דירה געהט נאר 200 זל. א יאהר פאדערט מען גאר פון 300 זל. דאס איז נישט מעהר ווי א טעות, נאר קוים האסטו נישט אין דער געהעריגער צייט רעקלאמירט, איז פערפאלען, מוזטו בעצאהלען, ווייל אזוי זאגט דער קאדעקס.

טרעפט ווידער, אז דער סקארב שיקט צו צו א פאמיליע זי זאל אויפגעבען וויפיעל הכנסות די פאמיליע האט און דעם פאל, וועגען וועלכען איך דערצעהל אייך, האט געטראפען אנ'אונערהערטע זאך, וואס זעהט אויס, ווי מען וואלט פון דער ארימער פאמיליע חוזק געמאכט.

אויף גאריבאלדי-גאס וואוינט א פאמיליע אין א קעלער-שטוב, פארדאן, אין דער קעלער-שטוב וואוינען גאנצע 2 משפחות! איז צו איין משפחה, אנ-אלמנה, וואס גאט ווייסט פון וואנען זי דערנעהרט זיך מיט איהרע צוויי קינדער, אנגעקומען אנ'אויפפאדערונג אויצושטעלען די סומע פון איהרע הכנסות און ווען זי ענטפערט, אז כמעט ווי גארנישט, שרייבט איהר דער סקארב צוריק אנ'אהובי ידידי בריוועל, אז לויט די ידיעות וואס זיי האבען, פערדינט זי ביז 5.000 זל. א יאהר, ד. ה. 400 זל. א חודש. און אויב זי וועט נישט אויסווייזען, אז דאס שטימט נישט מיט'ן אמת, וועט מען איהר ליציטירען די זאכען.

נישט קוקענדיג דערויף, וואס דער סעקוועסטראטאר איז שוין געווען אין דער קעלער-שטוב און אויפגעשריבען, אז דארט איז גארנישט פעראן צו נעמען, ווי ער האט זיך דערוואוסט ביי שכנים, הונגערט מען דארט גאנצע וואכען און חדשים, בעקומט די אלמנה פארט כסדר די בריוועלעך מיט דראהונגען, אז זיי זאלען איינצאהלען די זאליטשקעס.

ס'פערשטעהט זיך, אז דא איז געשעהן א טעות. די ארימע אלמנה ווייסט אבער נישט, ווי אזוי מען פיהרט דעם סקארב פון דעם פאטאלען טעות ארויס און דערוויל זעהט עס אויס ווי מען וואלט דער ארימקייט געשיט זאלץ אויף די וואונדען, אדער אין בעסטען פאל מאכט מען פון איהר חוזק.

א ביטערער חוזק...

א ביסעל מעהר פעראנטווארטליכקייט.

אויף דער טאראוועגא גאס, הארט ביי דער מיהל פון קאהנ'ס פאפירעניע פליסט א טייך. דער צוגאנג צום וואסער איז נישט פערצוימט. טרעפען אפט פאלען, אז קינדער שפילענדיג זיך פאלען אריין אין וואסער. און ווי מען טיילט אונז מיט, איז טאקע פאר צוויי וואכען צוריק א יודיש קינד דארט דערטרינקען געווארען. אויך דעם פערגאנגענעם שבת איז א יודיש יונגעל אריינגעפאלען אין וואסער און על פי נס איז ער געראטעוועט געווארען.

וואלט נישט געווען א יושר, אז די פירמע קאהן צו וועמען דער פלאץ ביים וואסער געהער, זאל עס פערצוימען מיט א פלאט? ווי מען שמועסט האבען זיך די עלטערן פון די אריינגעפאלענע קינדער געוואנדען וועגען דעם ענין צום מאגיסטראט, וועלכער האט זיי אבגעשיקט צום סטאראסטא. דער סטאראסטא האט זיי אבגעשיקט צו דער פאליציי און ביז וואס-ווען, וועלען קינדער זיין בעדראהט דערטרינקען צו ווערען.

זאלען די דאזיגע שירות דערגעהען צו דער אויבענדערמאנטער פירמע און זאלען זיי ענדליך פערצוימען דאס וואסער, כדי נישט צו ברענגען קיין מכשול, וואס בעדראהט דאס לעבען פון קליינע קינדער.

לויתן.

וויעלונער נייעס.

הייס געדאַוונט.

צו כל נדרי אין דער שוהל איז גע־וואָרען אזוי הייס געדאַוונט, אַז אַלע ליכט האבען זיך צוטאָפּיעט. אין דער פריה איז שוין נישט געווען קיין איין ליכט פון די פיעל גרויסע מעת־לעת׳־דיגע ליכט.

דער חזן מיט׳ן כאָר האבען געזינגען וואונדערבאַר.

פאר בעליידיגען דעם סטאראָסטא.

דער געוו. אינסטרוקטאָר פון ל. אָ. פּ. פאָר. אנטאָני גאַלעווסקי, וועלכער איז מיט אַ צייט צוריק פערמשפּט גע־וואָרען דורכ׳ן קרייז געריכט אויף אַ יאָהר תפיסה פאר דעפּרווידאַציע, איז פרייטאָג ווידער געשטאנען פאַר׳ן גע־ריכט אַלס בעשולדיגטער אין בעליידי־גען דעם וויעלונער סטאראָסטא ה׳ ני־זאנקאווסקי.

צוזאמען מיט דעם פּאָרטשניק האט זיך אויך געפונען אויף דער בעשול־דיגונגס־באנק די 20 יעהריגע פרל. יאַדוויגא פּולצמאנובנא, געוועזענע היגיענישטקע אין דער היגער „קראָפּלאָ מלעקאַ״, וועלכע איז אויך געוואָרען אָנגעקלאָגט פאַר פאַלשע בעשולדיגונ־גען געגען סטאראָסטא. די געריכטס־פערהאַנדלונגען זענען פאָרגעקומען ביי פערמאַכטע טהירען. נאָכ׳ן אויסהערען עטליכע עדות האָט דאָס געריכט פער־משפּט גאלעווסקין אויף 6 מאָנאטען תפיסה און דאָס פרל. פּילצובנא אויך אויף 6 מאָנאטען, נאָר אָבגעלעגט דאָס אויספיהרען די שטראָף אויף 3 יאָהר.

ווי מען אינפאָרמירט אונז, ערוואַרט דעם פאָר. גאַלעווסקי נאָך אַ שווערער פּראָצעס פאַר אָנרעדען אויסצופיהרען אַ מאָרד איבער אַ הויכגעשטעלטער פערזענליכקייט.

מאַניפעסטאציע לכבוד דעם אָבזאָגען זיך פון פוילען פון מינדערהייטס־טראַקטאַט.

שבת צונאכטס איז פאָרגעקומען אַ גרויסע מאַניפעסטאַציע אין צוזאמענ־האַנג מיט׳ן אָבזאָגען זיך פון פוילען פון מינדערהייטס־טראקטאט. עס האָבען זיך בעטייליגט פערשידענע אָרגאַני־זאַציעס און די בעפעלקערונג. דער צוג איז געגאַנגען איבער עטליכע גאַ־סען פון שטאָדט און זיך אָבגעשטעלט אויפ׳ן פּלאַץ לעגיאָנוב, וואו פון באַל־קאָן האָט גערעדט קאַפּיטאַן וואַדצינסקי. דאן האָט דער צוג געצויגן צום בנין פון מאַגיסטראַט, וואו אויפ׳ן באַלקאָן האָט ד״ר ניעץ געלויבט אַ געהעריגע רעזאָלוציע. נאָכ׳ן שפּילען דורך דעם אָרקעסטער דעם הימן האָט זיך די מאַניפעסטאציע אויפגעלעזט.

פון ברית הצה״ר.

די קולטור - קאָמיסיע ביים ברית הצה״ר אין וויעלון מעלדעט, דאס עס קומען פאר שיחות יעדען פרייטאג 9 אָוונד אין אייגענעם לאָקאַל.

די נאָהנטסטע טעמע פון דער שיחה איז: 1) „הסתדרות העובדים הלאומית״. 2) „פלוגות עבודה״.

איינגאַנג פאָר מיטגלידער און סימ־פּאַטיקער.

יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון „התאחדות״.

דינסטאָג, דעם 25.9 צווייטער טאָג סוכות פונקטליך האלב 11 פריה קומט פאָר אין לאָקאל פון „התאחדות״ די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג מיט׳ן געהעריגען טאָג־אָרדנונג, אויף וועל־כער אלע מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען.

7 טויזענד וואונש־קארטען.

אין די טעג פון היי־יאָהריגען ראש־השנה האָט די וויעלונער פּאָסט געהאט צו בעזאָרגען גאַנצע 7 טויזענד וואונש־קאַרטען. די בעאַמטע האָבען געהאט צו זינגען און צו זאָגען, מוזענדיג צו גאנצע נעכט סדרן די בריעף.

ווען עס זאָל נאָר אַ טייל מקוים ווערען פון די פיעל ווינשאָוואניעס, האָבען מיר זיך צו ריכטען אויף אַ גאנץ גוט יאָהר...

שלשת ימי אפילה.

ווען־נישט־ווען בלייבט אַמאָל דער טייל שטאָדט, אַמאָל אַנ׳אַנדערער — 3 נעכט אָהן ליכט צוליעב אַ רעמאָנט (ריינינגונג פון אַ קעסעל), וואס ווערט אין דער עלעקטראָווניע יעדע פאָר חדשים אַדורכגעפיהרט.

עס איז די העכסטע צייט, אַז די עלעקטראָווניע־קאָמיסיע זאָל טראַכטען צו פערזאָרגען די עלעקטראָווניע מיט די נויטיגע רעזערוו - אַקומולאַטאָרען, וועלכע זאָלען פערזעהען, אַז טיילען פון שטאָדט זאָלען נישט בלייבען פון צייט צו צייט אָהן עלעקטרישען שטראָם.

פעראומגליקט א יונגעל.

דאס 13־יעהריגע יונגעל פון שוסטער זיסמאַן קאַמינסקי, האט, פאלענדיג פאר 4 וואָכען פון א בוים, צעבראָכען אַ האַנד. קאַמינסקי האט דאס קינד אריינ־געגעבען אין שפיטאָל, וואו מען האָט דאס הענדטיל צוזאמענגעשטעלט און געגיפּסט און נאָך 2 וואָכען אויסגע־שריבען פון שפיטאָל אויסגעהיילט.

זעהענדיג, אַז דאס יונגעל קען מיט דער האַנד נישט בעוועגען, האבען די עלטערן פערשטאַנען, אַז עפּיס איז נישט אין אָרדנונג און קוים מיט צרות דערשלאָגען זיך צו אַ סומע געלד און דער פאַטער איז אַריינגעפאָהרען מיט׳ן קינד נאָך טשענסטאָכאָוו.

דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזען פון דער רענטגען פאָטאָגראַפיע, אַז דער צובראָ־כענע אָרעם־ביין איז אין וויעלונער שפיטאָל שלעכט צוזאמענגעשטעלט גע־וואָרען, אַזוי, אַז דאס יונגעל קען נישט בעוועגען מיט דער האַנד.

דער כירורג האט דעם אומגליקליכען פאָטער געגעבען צו וויסען, אַז עס לאָזט זיך נאָרנישט מאָכען. צוריק צו־ברעכען דעם ביין, כדי איהם נאָך אַמאָל צוזאמענצושטעלען קען מען נישט, ווייל די אָפענע נישט־צוזאמען־געשטעלטע ביינער זענען שוין פער־וואַקסען מיט פלייש. איבריגענס האט ער געראַטען דעם פאָטער צו פאהרען נאָך קראקא, אבער אויך אין קראקא האבען די דאָקטוירים דיזעלבע דיאַג־נאָזע געשטעלט, אַז ס׳איז שוין צו שפּעט און ס׳איז פערבינדען מיט דער געפאַהר פון פערלירען די האַנד, אויב מען זאָל דוקא וועלען אָפּערירען.

אַזוי איז דאס יונגעל צוליעב דער אונפאָרזיכטיגקייט אין שפיטאָל געבלי־בען א קאַליקע אויף דער האַנד, קע־גענדיג מיט איהר קוים לייכט בעווע־גען.

א סכסוך צווישען א טויטען און א לעבעדיגען וועגען אַ קרקע.

פאַר דער פערשטאָרבענער פרוי פון ר׳ משה סענדעראָוויטש, וועמענס לויה ס׳איז פאָרגעקומען פערג. מיטוואָך איז בעשטימט געוואָרען אַ פּאַסענדע קרקע. זעהט אויס, אַז דער קברן האט געמוזט פערהערען און ער האט צוגעגרייט אַ גרוב נעבען דעם קבר פון פרוי שמולעוויטש ז״ל.

וואָלט דאך נישט געווען קיין אומ־גליק, מילא איז ביי דעם קבר. האָט זיך אבער אַרויסגעוויזען, אַז דאס קבר איז פּערקויפט און געהער צו דער פרוי ל., וועלכע האט זיך דאס קבר אָנגע־קליבען פאַר זיך. די בעלי מתעסקים האבען נישט געוואוסט וואס צו טהון.

נאָך לאַנגע טענות צווישען דער פאַמיליע פון מת און דער חברה־קדישא איז בעשלאָסען געוואָרען צו האַלטען אַ דין־תורה — אָבער נישט די לעבע־דיגע פרוי האט געוואָלט אָבטרעטען דאס קבר און נישט די פאַמיליע פון מת האט געוואָלט נאָכגעבען.

אַזוי ווי פרוי ל. האט אייגענטליך נישט געקויפט דאס זעלבע קבר, נאָר א צווייטעס, וועלכעס זי האט אָבגע־טרעטען (פאַר פרוי שמולעוויטש), איז זי געבליבען ביי דעם נעבען־קבר. און דאָן אַזוי ווי דאס קבר איז אינגאַנצען נאָך נישט בעצאהלט, נאָר געגעבען דערויף בלויז האַנדגעלד 2 דאָלאַר, האט דער מורה־הוראה צוגע׳משפּ׳ט דאס קבר דער פערשטאָרבענער פרוי סענדעראָוויטש.

איבערראשונג פאַר וויעלון.

ווי מיר דערוויסען זיך וועט וויעלון האבען דעם חול־המועד דעם גרויסען כבוד בעזוכט צו ווערען דורך די פּראָ־מינענטע ציוניסטישע מנהיגים, די מייסטער פון פען און אויסגעצייכענטע רעדנער ד״ר יהושע גאָטליעב און רעד. יוסף העפטמאַן, וועלכע וועלען האַלטען רעפעראַטען וועגען וויכטיגע ציוניסטישע אַקטועלע טעמעס.

טשענסטאכאווער נייעס.

אויף דער „טרעהרען אינזעל״.

דאס יודישע בית־עולם ווערט אָנגע־רופען פון פיעל מענשען דער טרעהרען־אינזעל, ווייל דאָרט ווערען פער־גאָסען טייכען טרעהרען׳ אַ גאַנץ יאָהר בעת מען איז קובר דעם מת און די משפחה בעוויינט איהם און נאָך מעהר פערגיסט מען טרעהרען ראש - חודש אלול, ווי אויך בין כסה לעשור. אַט דעריבער ווערט דער בית־עלמין אָנגע־רופען טרעהרען־אינזעל.

ווען אַ גאַנץ יאָהר איז דאָרט שטיל טאָקי ווי אויף אַ בית־עולם, איז דאָרט ראש־חודש אלול דער אמת׳ער יריד. עס קאָכט און רוישט פון די קבר־אבות־בעזוכער און נאכמעהר פון די פערשידענע אָרימעלייט, וועלכע ראָיען דארט אַזוי ווי די ביהנען.

ווען מען בעזוכט אין די דאָזיגע טעג דעם בית־עלמין קען מען זעהען פאָלגענד בילד:

איבער׳ן גאַנצען שטח פון בית־הקבֿרות זענען אויסגעשטעלט פערשי־דענע קעסטלעך, ווי: פון בית לחם — 2 קעסטלעך, הכנסת כלה, מחזיקי הדת, מלביש ערומים א. ז. וו. דאָן שטעהען מיט אָבגעריסענע פּאַפּירלעך און בליי־ען אין די הענד יודען, וואס זענען גרייט אייך צו שרייבען קוויטלעך פאָר וועלכען רבי׳ן אייער הארץ ווינשט זיך, דאָן זענען פערהאַן אל־מלא־רחמים־מאָכער און וועלכער יוד איז דאס נישט גרייט צו מאַכען אַ הזכרה פאָר אַ פאָר גראָשען. און ערשט איצט קומט די גרויסע צאָהל און אפשר אָהן אַ צאָהל אָרימעלייט, יודען און ווייבער, יודען מיט מיחוש׳ן, יודען בעלי־מומים און גלאַט יודען, ווייבער מיט קינדער אויף דער האַנד און קינדער ביי די הענט און גלאַט ווייבער און ווען עס בעווייזט זיך אַ קבר־אבות בעזוכער, ווערט ער בעפאַלען פון אַלע זייטען, מען רייסט איהם ביי די פּאָלעס, מען ווינשט איהם ער זאָל האבען אַלדאָס גוטס געדרעכט און אָך און וועה איז צו איהם, אויב ער עפּענט ס׳בייטעלע, דאמאלס איז ער נישט זיכער מיט׳ן לעבען, זיי בעפאלען איהם, אַזוי ווי די פליגען און הונדערטער פאָר הענד שטרעקען זיך אויס: מיר גיט, מיר גיט, איך האָב נישט בעקומען. נעמט ער אָבער און גיט איינעם אַ גרעסערע סו־מע, אַז זיי זאָלען זיך אַליין אַדורכ־טיילען, ווערט אַ מחלוקה, אַ געשלעג מיט קללות וחרמות, מען רייסט זיך ביי די קעפּ און די קולות הערט מען ווי ווייט. אַ גליק איז, וואס די בעלי־עגלות שטעהען און כאַפּען אָן דעם קברות־בעזוכער און זעצען איהם מיט געוואַלד אַרויף אויף דער פוהר, אָנ־דערש וואָלטען אַ סך קבר אבות־געהער אינגאַנצען געבליבען אין דרויסען...

פערהאַן אויפ׳ן בית־עולם אַ טירעל, וואס איז געמאַכט געוואָרען פאָר די כהנים, האבען אַ סך בעזוכער אויסגע־נוצט דאס זייטיגע טהירעל, כדי אויס־צומיידען די שנאָרער, האבען אָבער די לעצטע דאס דערקנס׳ט און האבען געוואלט דאס טהירעל פערמאָכען. ווען דאס איז זיי נישט געלונגען, האבען זיי אַוועקגעשטעלט אַ שמירה פון עט־ליכע צעהנדליגע שנאָרער, וועלכע הא־בען אָבגעהיטען, אַז מען זאָל זיך נישט אַרויסגליטשען פון זייערע הענד.

אויסער די אויבענאויסגערעכענטע געפינען זיך נעבען בית־עולם הענדלער מיט בייגעל, סאָדעוואַסער א. ד. גל.

מיט איין וואָרט: אין די ימים־נוראים ווערט דאס שטילע בית־עולם פער־וואַנדעלט אין אַ שטורמישען יריד, וואס ברענגט נישט קיין גרויס כבוד דעם יודישען טשענסטאָכאָוו און ווען די יו־דישע קהלה וואָלט געווען בכח דעם עיפּוש אָבצושאַפען וואָלט זי פערדינט אַ גרויסען יישר־כח.

סעם

יום־כפור אין טשענ־סטאָכאָוו.

דער טאָג איז געווען אַ שעהנער, וואס עס האט אַרויסגערופען אַ שטיקעל אַנציפרידענהייט ביי די פּאָסטער. וואָס וועלען מוזען אהיימגעהן מיט א פּאָר מינוט שפּעטער פון דער שוהל.

די שוהלען זענען געווען געפּאַקט פון מתפללים, איבערהויפּט צו כל נדרי און צומאָרגענס ביי מזכיר.

אין דער שטאָדט שוהל איז ווי תמיד געווען — ווי מען זאָגט — אויף קעפּ. חזן באַדאַש האט היי־יאָהר געגעבען א קאָנצערט כל נדרי אויך דער כאָר איז דאסמאל געווען בעסער ווי אויף ראש השנה. און דער מוסף און נעילה איז געווען טוב.

אין דער נייער שוהל איז צו כל־נדרי אויך געווען איבערפולט און ס׳זענען געקומען אַזעלכע, וואס מען קאָן אויף זיי זאָגען, אַז זיי זעהען זיך מיט דער שוהל חד בשנה. קאַנטאָר פישעל האט אונטער דער בעגלייטונג פון כאָר, אין וועלכען ס׳האט זיך בעטייליגט דער בעוואוסטער זינגער ה׳ יצחק ריכטער, זעהר שעהן אויסגעפיהרט כל נדרי און אויך צומאָרגענס צו מוסף און נעילה האבען סיי דער קאַנטאָר, סיי דער כאָר הערליך שעהן געזונגען.

פולקאָווע יום־טוב פון 7 פ.א.ל.

דעם 29 און 30 טען ד. ח. וועט דער היע־סטאַציאָנירענדער 7 טער לייכטע אַרטילעריע־פולק פייערן זיין 15־יעהרי־גען יובילעאום. אין צוזאַמענהאַנג דער־מיט איז א דעלעגאַציע פון פולק מיט׳ן דיפּל. פולק. קאַפּטשוק אין דער שפּיץ געפאָהרען נאָך וואַרשא, כדי איינצולאַ־דען צו דער פייערונג דעם מלוכה־פּרעזידענט.

בעת דער פייערונג וועט ענטהילט ווערען דער ערשטער דענקמאל אין טשענסטאָכאָוו פון מאַרשאַל פּילסודסקי, אויף וועלכען עס האבען בייגעשטייערט די אָפיצירען און אונטעראָפיצירען. דער דענקמאל וועט אויפגעשטעלט ווערען אויפ׳ן פּלאַץ פון די קאַשאַרען פון 7 פּ.אָ.ל. אין זאַטשיש.

באַהן - קאַטאַסטראָפע הינטער טשענסטאָכאָוו.

אויף דער באַהן־סטאַציע מיעדזשנאָ איז מיטוואָך פאַרטאָג פאָרגעקומען א באַהן־קאַטאַסטראָפע, וועלכע האט זיך גליקליך געענדיגט אָהן מענשען קרבנות. ס׳איז פאָרגעקומען א צוזאַמענשטויס צווישען דעם פּאַסאַזשיר צוג נר. 1411, וועלכער איז אַרויפגעפאָהרען אויף דעם פּראַכט צוג נר. 1471 אַזוי, אַז דער לעצ־טער איז אַרויס פון די רעלסען. אין רעזולטאַט פון דער קאַטאַסטראָפע איז בעשעדיגט געוואָרען דער לאָקאָמאָטיוו און 3 פּראַכט־וואַגאָנען, פון די פּאַסאַ־זשירען איז נור איינער, רישאַרד מאַקאָס פון אַגראַדזיעניעץ לייכט פערוואונדעט געוואָרען.

עס ווערט געפיהרט אַנ׳אויספאָרשונג, כדי פעסטצושטעלען די סיבה פון דעם צוזאמענשטויס.

געוו. נאַטשעלניק פון טשענסטאָכאָ־ווער פינאַנץ־אָבטיילונג געוועהלט געוואָרען אלס ביאַליסטאָקער פּרע־זידענט.

דער געוועזענער נאַטשעלניק פון דער פינאַנץ אָבטיילונג ביים טשענסטאָכאָווער מאַגיסטראַט, ה׳ סעווערין נאָוואַקאָווסקי, וועלכער איז לעצטענס געווען צייטוויי־ליגער שטאָדט־פּרעזידענט פון ביאַליס־טאָק איז איצט געוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט פון דער שטאָדט ביאַליסטאָק מיט א בעדייטענדער מעהרהייט פון 37 שטימען.

2 פּאָפּולערע פאָרשטעלונגען אין קאַמעראַל־טעאַטער.

שבת, דעם 22־טען און מאָנטאג, דעם 24 ד. ח. 4 א זייגער נאָכמיטאג וועלען פאָרקומען אין קאַמעראַל־טעאַטער צוויי נאָכמיטאַג־פאָרשטעלונגען צו די פּאָפּו־לערסטע פּרייזען פון דער פּיעסע „וויעלקי קוגלאַרזש״ (סיגנאַלען) אין 4 אַקטען. בילעטען פריהער צו בעקומען אין דער „קולטור־ליגע״ (אַלע 12) פון 1—11 און 4—8.

די קהלה אין אַ נייעם לאָקאַל.

די קהלה איז זייט דעם 12־טען ד.ח. איבערגעטראָגען געוואָרען פון נייעם מאַרק 14 אין אַ נייעם לאָקאַל, ערשטע אַלעע 10. דער לאָקאַל פון 7 שטובען אויפ׳ן ערשטען שטאָק איז ביליג אבער געשמאַק אויסרעמאָנטירט געוואָרען.

אין קהלה־לאָקאַל וועט זיך אויך גע־פינען די חברה קדישא, וואס עס וועט זיין א גרויסע בעקוועמליכקייט פאר אינטערעסאַנטען, ווייל מ׳וועט קענען אַלע פאָרמאַליטעטען ערלעדיגען אויף איין אָרט.

אויספלוגען קאַלענדאר פון דער יוד. געז. פאר לאַנדקענטשאַפט.

זונטאג, דעם 23־טען סעפּטעמבער — האַלב־טאָגיגער שפּאַציר־אויספלוג נאָך מיראָוו. אַרויסמאַרש 9 פריה.

מאָנטאג, דעם 24 ד.ח. אינדוסטריע־אויספלוג אין די עלעקטראָווניע. אַרויס־מאַרש 3 נאָכמיטאג.

דינסטאג, דעם 25 ד.ח. אינדוסטריע־אויספלוג נאָך גנאַשין. עס וועלען בע־זוכט ווערען די יוטע־פאַבריק „גנאַשינ־סקאַ מאַנופאַקטוראַ״, טאַפּעטען־פאַבריק און צעגעלניע. אַרויסמאַרש 9 פריה.

אין די טעג פון 28־טען סעפּטעמבער ביז׳ן 2 אָקטאָבער טוריסטישער אויספלוג אין די שווייענטאָקרזשיסקיע בערג. דער פּראָגראַם פון אויספלוג זעהט־פאר דאס בעזוכען די תפיסה אויפ׳ן שוויענטי קרזשיזש, די מאַרמאָר־האַקערייי אין כענטשין א.א.וו.

איינשרייבונגען נעמט־אָן דער סעק־רעטאַריאט פון דער געזעלשאַפט יעדען טאָג פון 8.30 ביז 10 אָוונד.

פּאָפּולערער צוג נאָך וואַרשא פון דער יוד. געז. פאר לאַנדקענטשאַפט

מיטוואָך און דאָנערשטאג (ח״המ סוכות) קומט פאר א פּאָפּולערער אויספלוג נאָך וואַרשא פון זש. ט. ק. פּרייז פון די בילעטען אין ביידע זייטע 9,95. פּרטים אין די אַפּישען.

פון „ברית־החייל״.

מאָנטאג, דעם 24 ד. ח. (ערשטער טאג סוכות) 3.30 א זייגער נאָכמיטאג קומט־פאר א צוזאַמענקונפט פון אַקטיווע און פּאַסיווע מיטגלידער, אויף וועלכער עס וועלען אַרומגערעדט ווערען פערשי־דענע אַקטועלע פראַגען וועגען דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון „ברית־החייל״ אין אונזער שטאָדט. אַלע מיט־גלידער דאַרפען אומבעדינגט קומען אין פולער מונדוירירונג.

טעג, וואָס געהערען דער פאַמיליע.

יום טוב־טעג פאַראייניגען מיטגלי־דער פון איין פאַמיליע נאָך מעהר ווי וואָכען טעג. די הויז ווירטין בעמיהט זיך, אַז די יום־טוב׳דיגע מאכלים זאָ־לען זיין נאָך געשמאַקער ווי אין אַ געוועהנליכען טאג. אַלע ליבען איהרע קולינאַרע פעהיגקייטען, אויב זי בע־נוצט צוצוגרייטען די מאכלים דעם אויסגעפּרובטען עס פּעטס „צערעס״, וועלכער ווערט אויסגעארבייט אונטער׳ן אויפזיכט פון הרב שמחה פרענקל פון סקאַווינא ביי קראַקע. צערעס איז אין פערקויף נאָר אין אָריגינעלער פּאַקונג מיט דער אויפשריפט צערעס - שיכט און מיט דעם חותם כשר אויף 1/2, 1/4 און 1/8 קעסטלעך. עס־פּעטס, וואס ווערט פערקויפט נישט געפּאַקט איז נישט דער ריכטיגער צערעס.

פון מעגאַפאָן פאַר׳ן מאַגיסטראַט וועט מען טראַנסמיטירען ראַדיאָ־אודיציעס און לאָקאַלע ידיעות.

די שטאָדטישע פערוואַלטונג האט איינגעפיהרט א נייעס פאר דער בעק־וועמליכקייט פון דער בעפעלקערונג. דער מעגאַפאָן, וואס איז אינסטאַלירט אויף דער אויסערליכער וואַנד פון מאַ־גיסטראַט איז פערבינדען געוואָרען מיט א ראַדיאָ אַפּאַראַט אינווייניג פון דער געביידע און א דאַנק דעם, וועט דער שפּאַצירענדער עולם אויפ׳ן מאַגיסטראַט־פּלאַץ האָבען די מעגליכקייט צו הערען ראַדיאָ־קאָנצערטען.

חוץ די פּראָגראַמען פון ראַדיאָ וועל־לען אבער אויך טראַנסמיטירט ווערען דורך דעם מעגאַפאָן לאָקאַלע ידיעות און אייגענע אודיציעס וועגען פערשי־דענע וויכטיגע געשעהענישען אין שטאָדט און אין דער פרעמד.

די אודיציעס וועלען אָרגאַניזירט ווערען דורך דער שטאָדטישער ביל־דונגס־און קולטור־אָבטיילונג.

עכט אין אריגינעלער פאקונג צו ½, ¼, ⅛ קגר. ווי אויף דער צייכנונג. אן פאקונג — נישט עכט.

כשר Ceres

איז א גוטער אידישער קיך בענוצט מען צו אלע מאכלים — סיי פליישיגע אוז מילכיגע —
כשר'ען צערעס דעם שפייז-פעטס, וועלכער איז לייכט צום פערדייען

פ. בלומענקראנץ.

טעאטער-נאטיצן.

קאמעראל-טעאטער. „סיגנאלען" פיעסע אין 4 אקטען פון ע. שעלבורג-זארעמבינא. רעזשי און אינסצעניז. א. גאל.

אין די היינטיגע נאטיצען וועלען מיר זיך נישט אבשטעלען אויף דעם שפילען פונ'ם ניי-אנגאזשירטען אנסאמבל. מיר ווילען נאך עטוואס מיט דעם אונטערוואַרטען. מיר האבען דאגעגען בדעה ארומצורעדען, כאטש בקיצור, צוויי אנדערע ענינים, נעמליך: רעפערטואר און רעזשיסערישע ארבייט פון א. גאל (דאס לעצטע אין ענגען שייכות מיט דער אינאוגוראציע-אויפפיהרונג).

רעפערטואר. ס'זענען פערהאן געוויסע קרייזען, וועלכע זענען נישט מסכים מיט דעם מאטעריאל אויסוואהל פון ארטיגען קאמ. טעאטער. זיי האלטען, אז טעאטער דארפט האבען א ליניע, א געוויסען פרצוף. און נאך ווארפען זיי פאר: אפילו, ווען די דירעקציע בעשליסט אויפצופיהרען א סאציאלע דראמע, קלויבט זי בכיוון אויס א לאקריץ-זיסע, עטוואס פאנטאסטישע, וועלכע בעזיצט מעהר ראמאנטישקייט ווי רעאלע אידעען (פ. ב. וואפאווסקי'ן אין פוריגען סעזאן)

אויב מאנכע בעווארענישען פון די דערמאנטע קרייזען זענען ריכטיגע, קענען מיר אבער אין גאנצען פערנעהם נישט מסכים זיין מיט זיי, ווארום בעת א שטאדט בעזיצט נאר איין טעאטער און געצווינגען דערביי אנצוקומען נאך הילף פון די אפיציעלע קרייזען, מוז לאווירירען בנוגע מאטעריאל-אויסוואהל.

מיט דעם קען מען פערענטפערן (נישט אינגאנצען) דאס אנהויבען דעם סעזאן מיט א סאציאלער דראמע מיט... א מיסטישער בעפארבונג. מיר גלויבען, אז די דירעקציע פערשטעהט, אז אין דער איצטיגער ברויזענדער תקופה מוז טעאטער, וועלכער איז אין א גרויסער מאס אויך אנ'ערציהונגס אנשטאלט, אבשפיגלען די תסיסה, וואקלענישען, מאדנע שנוים פון אונזער לעבען. נור וואס איז די ספה, וואס מ'זוכט פערשטעלטקייט? פשוט: מ'קען ווייזען אפילו סאציאלען קאמף: נור... עפ"י מיסטיק, אלעגאריישמעסיג.

אגב וועט אפשר אויך מיט דעם קלאר ווערען די אויסערסט מאדנע ערקלערונג אין פראגראם גופא, וועלכער לויטעט:

„די פיעסע, מיט וועלכער מיר הויבען אן דעם טעאטער-סעזאן איז א פאבעל וועגען אמת, אז נישט אין מענשען דארף מען זוכען די סבות פונ'ם אומגליק, פון מענשליכען גורל, נור אינ'ם נאטור-כח, וואס אויף דעם אופן דערהאלט ער די גלייכגעוויכט צווישען גליק און דראמאטיק פון לעבען".

גג, איהר פערשטעהט דעם פירוש? און וואס עפיס פלוצים קאמענטארען: מ'וועט זעהען, וועט מען געוואויר ווערען! נור דער תירוץ איז קלאר: עס מוז אזוי געהן... (פערשטעהט, אז דאס איז אונזער השערה).

* * *

אבער מ'מוז מודה זיין, אז נישט קוקענדיג אויפ'ן גאנצען קריטיציזם און בעווארענישען בנוגע דער ליניע פון טעאטער און בעזונדערס צו דער גערעדטער פארשטעלונג, זיצענדיג אין טעאטער און אבסערווירענדיג די מייסטערהאפטע רעזשי און גלענצענדע איינפאלען פון א. גאל, איז מען מוכן ומזומן אלץ מוחל צו זיין.

כאראקטעריסטיש: זיצענדיג אויף דער לעצטער פארשטעלונג האבען מיר נישט פערגעסען אויף איין רגע אינ'ם קינסטלערישען לייטער פון דאזיגען סימפאטישען טעאטער, ווארום אין יעדער סצענע איז געווען בעמערקבאר זיין געניטע האנד און קינסטלעריש אויג.

מיר שטרייכען דעריבער אונטער מיט אמת'ער סאטיספאקציע, אז בנוגע רעזשי שטייגט די יעצטיגע פארשטעלונג איבער כמעט אלע ביז-יעצטיגע לייסטונגען פון דאזיגען בעגאבטען רעזשיסער (מעגליך טאקי, אז דער אויסוואהל איז געפאלען אויף דער דאזיגער פערנעפעלטער, אין גראמען געשריבענער דראמע צוליעב דעם גרויסען פעלד פאר רעזשיסערישע איינפאלען).

נאך איינס האבען מיר זיך איבערצייגט (וועגען וועלכען מיר האבען שוין אגב געהערט), אז גאל ווייזט ארויס גרויס בעגאבונג אין איינשטודירען מאסען סצענעס. די קאלעקטיווע סצענעס, ווי דער כאר פון ארבייטס הענד, שענק (אין דריטען אקט), אדער דער פינאל לאזען איבער א שטארקען רושם.

* *

יא מסכים, אדער נישט מסכים מיט דעם אויסוואהל גופא, אבער איינס מוז מען אונטערשטרייכען, אז אנשטרענגונג און קינסטלערישע פאנטאזיע איז דא עד לרוב. און אויב די סתם מאסע וועט אפשר נישט שטראמען אין טעאטער, דארף אבער אהן ספק יעדער איינער, וואס האט א געוויסען אינטערעס פאר טעאטער-קונסט זעהן אונבעדינגט די דאזיגע קינסטלעריש דורכגעטראכטע, גלענצענד - איינגערעזשיסירטע און דעקאראטיוו-אימפאנירענדע אויפפיהרונג.

קומט אבנעמען אייער פאלטא.

שבת, דעם 8 סעפטעמבער האבען זיך אין מיין טאנץ-שולע 2 מיידלעך געטוישט מיט די פאלטענס. א קריסטין האט על פי טעות אנגעטהון א פאלטען פון א יודיש מיידעל (וועמענס נאמען איז מיר נישט בעקאנט) און די לעצטע נישט האבענדיג איהר אייגענעם מאנטעל, האט אהיימגענומען דער ערשטער'ס פאלטען. אזוי ווי די קריסטין האט זיך צומארגענס צומיר געוואנדען וועגען איהר אייגענטום און דראהט מיט קאנסעקווענצען, בעט איך דאס יודישע מיידעל, וועלכעס איז אפשר אינצווישען געוועזן פערררייזט, אז זי זאל קומען אבנעהמען איהר אייגענטום און צוריקברענגען דעם פרעמדען פאלטא.

איך האף, אז מיין אפעל וועט גענומען ווערען אין אכט.

ק. קאסטעצקי, טאנץ-לעהרער.

פון דער יודענשטאטס-פארטיי.

שבת, דעם 22 ד. ח. 4 נאכמיטאג קומט פאר אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע חברים און חברות פון אלע אבטיילונגען פון איגוד, מיט דער בעטייליגונג פון צ. ק. מיטגליד ה' משה געלבלום פון ווארשא.

ה' געלבלום וועט אויך ארויסטרעטען מיט א פארטראג א. ד. ט.: „שלום-לאזונגען און פארטיי-אמביציעס".

אלע חברים ווערען אויפגעפאדערט צו קומען פונקטליך.

די אלגעמיינע ארבייטער-ביבליאטעק אין א נייעם לאקאל.

מיט עטליכע טעג צוריק איז די ביבליאטעק, וואס האט זיך ביז איצט געפונען אויף קרוטקע גאס, איבערגעטראגען געווארען אין א נייעם פרעכטיגען לאקאל אין סאמע צענטער פון שטאדט, אין דער ערשטער אלעע 10, פראנט.

די ביבליאטעק בעזיצט א גרויסען אויסוואהל פון פיעל טויזענדער ביכער אזוי גוט פון דער אלטער ווי פון דער נייער ליטעראטור און האט אויך א ספעציעלע אבטיילונג פאר יוגענד. מיט איין ווארט, אלץ וואס עס איז נאר ערשינען און ערשיינט אין יודיש און אין פויליש, קענען די לייענער געפונען.

מיט'ן איבערפיהרען די ביבליאטעק, איז אויך איינגעפיהרט געווארען א נייעס: די ביבליאטעק וועט זיין אפען יעדען טאג פון 6—9 אווענד און כדי צו ערמעגליכען אלע צו לייענען איז דער חודש אבצאל פערקלענערט געווארען אויף 50 גראשען.

עס ווערט אויך געטראכט מצד דער אנפיהרונג פון דער ביבליאטעק אין דער נאהנטסטער צייט צו עפענען א לייען-זאל ביי דער ביבליאטעק. בעזונדער איז דארט פארהאן א ספעציעל שטודיר-ווינקעל, וואו פערזאנען, וואס פערנעמען זיך מיט וויסענשאפטליכע פארשונגען, קענען אויפ'ן ארט שטודירען פערשידענע ווערק, וואס ווערען נישט ארויסגעבארגט אהיים.

אניאלוב בלייבט ביי דער שטאדט.

צווישען דער גמינע גראבובקא און אונזער שטאדט האט זייט א לענגערער צייט געפיערט א קאמף, צו וועמען עס זאל געהערען די פארשטאדט אניאלוב, וועלכע צעהלט ארום 50 מארג לאנד. דאס וויכטיגסטע פון דאזיגען קאמף איז געוועזן די הכנסה פון דער כעמישער פאבריק אין אניאלוב, וועלכע צאהלט ארום 10 טויזענד זלאטעס שטאדטישע שטייערן יעהרליך.

דער קאמף איז ערשט די לעצטע טעג ענטשידען געווארען צום גינסטען פון אונזער שטאדט, וועלכע האט מיט געהעריגע דאקומענטען אויפגעוויזען, אז אניאלוב געהערט צו דער שטאדט. דער געהעריגער אפיציעלער בעשלוס פון דעם וואיעוואדישען אמט וועגען דאזיגען ענין ווערט ערווארט שוין אין די נאהנטסטע טעג.

לעזט אויפמערקזאם!

דערמיט ווערט בעקאנט געמאכט די ג. קונדשאפט דאס מיין לאנג-יעהריגער

טישלער ווערקשטעל

וואו עס ווערט אויסגעארבייט אלערארט מעבעל לויט די נייעסטע פאסאנען און צו מעסיגע פרייזען איז איבערגעטראגען געווארען פון טארגאווע 15

אין דער ערשטער אלעע נר. 5.

מיט אכטונג **ח. זנזלצנזר, אלעע 5.**

די ערשטע יודישע כעמישע פראלניע און פארבעריי

„KRYSZTAŁ", Berka Joselewicza 2

עקזיסטירט פון יאהר 1924

עמפפעהלט זיך די ג' קליענטעלע מיט איהר ווייטערדיגען צוטרוי.

נעמט אן כעמיש צו רייניגען און צו פארבען אלערליי קליידונג: פאלטאס, אנצוגער, קאסטיומען, קינדער-גארדעראבע, פוטער צו וואשען און גארדינען צו וואשען מיט שפאנען, ווי אויך צו פארבען לעדערנע קורטקעס, פלעקען ארויס-נעמען אהן וואשען. נעמט אויך אן אלערליי וועש צו וואשען, פאר א קראגען מיט א וויענער האך-גלאנץ אין אונזער פראלניע נור 14 גראשען, א העמד 50 גראשען.

די געעהרטע קונדשאפט, וועלכע איז ביז איצט פון אונזער ארבייט צופרידען, וועט אונז ווייטער איהר צוטרוי שענקען. מיט אכטונג פירמע

„קרישטאל", ב. יאסעלעוויטשא 2, אין הויף.

SZKOŁA KOEDUKACYJNA i PRZEDSZKOLE
z prawami szkół państwowych
ZOFJI WAJNSZTOKÓWNY
w Częstochowie, Aleja 20, telef. 10-78.

zawiadamia, że egzaminy do wszystkich klas systemem lekcyjnym trwają. — Lokal szkolny znacznie rozszerzony. — Przedszkole przeniesione do nowego lokalu. — Podczas pogód lekcje w ogródku szkolnym. — Do przedszkola przyjmuje się dzieci od lat 3-ch. — Kancelarja czynna codziennie od 11—13 i 16—18.
UWAGA: Dla niezamożnych ULGI w OPŁACIE CZESNEGO.

Kino „EDEN"

היינט — דער לאנג ערווארטעטער פילם פון סאוויעטישער פראדוקציע אויף 1934

Ostatni z Gołowlewych

לויט דער שאפונג פונ'ם קענער פון דער רוסישער נשמה מ. סאלטיקאוו—שטשעדרין.

אין דער הויפט-ראל דער פענאמענאלער גארדין-יודרישקא און בעסטע לעניגראדער ארטיסטען

סאטירע! בלוטיג געלעכטער! ראמאנסען!

פילם, וואס לאזט איבער אנ'איינדרוק.

איבער'ן פראגראם: די נייעסטע קלאנג-צוגאבען.

שבת ד. 22 און זונטאג ד. 23 האלב 1 מיטאג פארשטעלונגען צו ביליגע פרייזען

„F. 13" (Eskadra junaków).

Kino „LUNA"

היינט — זעלטענער שעהנער פילם

TAŃCZĄCA WENUS

אין די הויפט ראלען:

דזשאאן קראופארד און קלארק געבל

די שענסטע מעלאדיעס!

ענטציקענדע סצענעס!

„ATLANTIC"

אגראדאווא 14.

גרויסער דאפעלטער פראגראם!

צום ערשטען מאל אין טשענסטאכאוו דער פרעכטיגער פילם

SAMARANG

אלס צווייטער פראגראם דער הערליכער פילם

BANITA

מיט מערי אסטאר, רישארד בארטעלמעס און מ. ניקסאן.

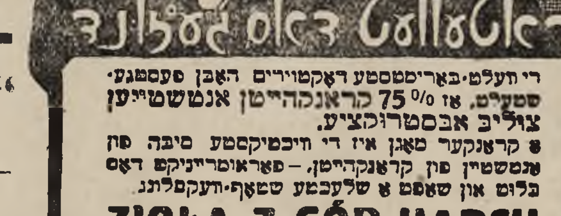

די וועלט-בארימטעסטע דאקטוירים האבען פעסטגעשטעלט, אז 75% קראנקהייטן אנטשטייען צוליב אבסטרוקציע.
א קראנקער מאגן איז די וויכטיקסטע סיבה פון אנטשטיין פון קראנקהייטן, — פאראומרייניקט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-וועקסלונג.

ZIOŁA Z GÓR HARCU
D-ra LAUERA

ווי עס האבן פעסטגעשטעלט די גרעסטע דאקטוירים. זענען אן אידעאל מיטל פאר געזונט מאכן דעם מאגן, באזייטיקן אבסטרוקציע. זענען א לייכט רורבריאיקונג-מיטל. פארלייכטערן די אויפגאבע פון די פארדייאונג-ארגאנען, פארשטארקן דעם ארגאניזם און וועקן דעם אפעטיט

ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA באזייטיקן די ליידן פון לעבער, נירן, גאלשטיינער, העמארידן-ליידן, רעומאטיזם, און ארטעריעסקלעראזיס.

די פרייז פון א שאכטעל 1.50 זל.
א דאפעלט-שאכטעל 2.50 זל.
צו באקומען אין אפטייקן און אפטייק-סקלאדן.

Marja Rozenberżanka
powróciła i wznowiła
lekcje gimnastyki
higjenicznej i rytmicznej dla pań i dzieci od lat 3-ch. Komplety i solo. Ul. Focha dawn. Zielona № 13—15 u p. Inż. Słonimskiej w godz. od 9—4 po poł.

PROSZKI
«KOWALSKINA»
STOSUJE SIĘ PRZY UPORCZYWYCH
BÓLACH GŁOWY
KONIECZNIE ZE ZNAKIEM „SERCE W PIERŚCIENIU"
A.K.
FABRYKA CHEM.-FARMAC. Ap. KOWALSKI, WARSZAWA

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. **K. Kosteckiego**
w lokalu własnym **Waszyngtona 6**
Przyjmuje zapisy na kursy, lekcje oddzielne codziennie od 10 rano do 9 w.
Opłata za lekcje przystępna
שבת 22 און דינסטאג 25 סעפטעמ. 8 אווענד
פראקטישע לעקציע פאר יודישע געזעלשאפט
לעצטע מוזיק-שלאגערס. צוגענגליכער אבצאל.

Angielski
francuski
niemiecki
Lekcje zbiorowo i indywidualnie.
Opłata b. niska.
Kancelarja Kursów, Aleja 20, telef. 10-78
czynna codz. od 13 do 14 i od 18 do 19-ej.
Kierownik Kursów
Leon Wajnsztok
abs. Uniw. Parysk.

Redaktor i wydawca: B. Bocian
Druk. B. Bocian, Aleja 6